

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Ústav germánských studií

Oddělení nederlandistiky

Bakalářská práce

Blanka Uličná

Vertalingen van Vlaamse literatuur in Tsjechië na 1989

Překlady vlámské literatury do češtiny po roce 1989

Translations of Flemish Literature into Czech after 1989

Poděkování

Ráda bych poděkovala především své vedoucí práce, Mgr. Lucii Sedláčkové, Ph.D. za trpělivost a vstřícnost, kterou mi věnovala při psaní této bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala svým blízkým za podporu a důvěru, především mamince, příteli, Renatě a Ester nakonec Huibu Fenijnovi za korekturu.

Dankwoord

Graag wil ik mijn dank uitspreken aan mijn begeleider Mgr. Lucie Sedláčková, Ph.D. Ik wil haar bedanken voor haar adviezen en geduld. Ik dank ook mijn vrienden en familie voor hun steun, vooral mijn moeder, mijn vriend, Renata en Ester en tenslotte dank ik Huib Fenijn voor correctie.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval/a samostatně, že jsem řádně citoval/a všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Hierbij verklaar ik, dat ik mijn scriptie zelf geschreven heb, dat alle bronnen en literatuur correct en volledig geciteerd zijn, en dat deze scriptie niet eerder gebruikt is om dezelfde of een andere titel te verkrijgen.

V Praze dne 31.7.2013

In Praag 31.7.2013

.....

Blanka Uličná

Inhoud

1	Inleiding	6
2	Vlaamse canon	11
2.1	 criterium van de taal – het Vlaams	13
2.2	 De geopolitieke eenheid Vlaanderen	14
2.3	 Criteria toepassen	15
2.4	 Vlaamse canon	16
3	Ondersteuning en propageren van Vlaamse literatuur in het buitenland	21
3.1	 Nederlands-Vlaamse projecten	21
3.1.1	Taalunie	21
3.1.2	Ons Erfdeel	24
3.2	 Vlaamse projecten	26
3.2.1	Vlaams Fonds voor de Letteren	26
3.2.2	Internationaal netwerk van vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid	30
4	Het promoten en de receptie van Vlaamse literatuur in Tsjechië	32
4.1	 Vlaamse literatuur als hoofdthema van literaire tijdschriften	34
4.1.1	Plav 7-8/2007	34
4.1.2	Plav 3/2009	36
4.1.3	Host 3/2011	38
4.1.4	PROSTOR 95-96	40
4.1.5	ILiteratura	41
4.2	 Literaire evenementen	42
4.2.1	NE-BE	42
4.2.2	Svět knihy (Boekenwereld)	44
4.2.3	Noc literatury (De nacht van literatuur Praag)	45
5	Analyse van de bijlagen	46
6	Conclusie	54
7	Bronvermelding	59

Lijst van gebruikte afkortingen

dbnl	Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren
ELV	Expertisecentrum Literair Vertalen
FvL	Fonds voor de Letteren
NLF	Nederlands Letterenfonds
NTU	Vlaams fonds voor letteren
NLPVF	Nederlands Productie- en Vertalingenfonds
VV	Vlaamse Vertegenwoordiging
EU	Europese Unie
VVR	Vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering
F.I.T	Flanders Investment and Trade
AWEX	Agence Wallone à l'Export
VLEV	Vlaamse Economische Vertegenwoordigers
VLAM	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing
VAIS	Vlaams Agentschap voor Internationale Samenwerking

1 Inleiding

De bedoeling van deze scriptie is de Tsjechische vertalingen van de Vlaamse literatuur na het jaar 1989 te onderzoeken en te beschrijven.

Persoonlijke motivatie

Sinds het begin van mijn studie ben ik in de Vlaamse literatuur geïnteresseerd. Kristien Hemmerechts, Tom Lanoye, Dimitri Verhulst, Annelies Verbeke zijn enkele auteurs die mijn aandacht wekten. Als ik hun werk ook aan mijn niet-Nederlandstalige vrienden wilde voorstellen, stelde ik tot mijn verbazing vast, dat de hedendaagse Vlaamse literatuur in Tsjechië zeer weinig aandacht krijgt en dat de meerderheid van de moderne Nederlandstalige literatuur in Tsjechische vertalingen eigenlijk uit Nederland komt.

Ik maakte daarvoor bij Nederlandstalige werken nooit een onderscheid naar afkomst van de auteur, maar toen ik me met de problematiek van auteurs uit Vlaanderen in het kader van het Tsjechisch bezig hield, ontdekte ik dat er geen relevante bronnen beschikbaar zijn.

Vooronderzoek

Iedereen, die de Vlaamse literatuur in samenhang met het Tsjechisch uitvoerig wil behandelen, staat voor een moeilijke opgave. Er bestaan namelijk geen studies of lijsten van exclusief de Vlaamse literatuur. Zelfs de gezamenlijke database van Vlaams Fonds voor de Letteren en Nederlands Letterenfonds maakt geen verschil tussen Vlaamse en Nederlandse auteurs, zodat het onmogelijk is volgens het land van afkomst te zoeken. Weliswaar is er verschillend onderzoek naar de Tsjechische vertalingen van de Nederlandstalige literatuur te vinden, maar de informatie gericht op Vlaanderen is onbeduidend en Vlaamse werken gelden in bibliografieën als een onafscheidelijk geheel van een Nederlandstalig cultuurgebied. Wilken Engelbrecht, een Nederlandse hoogleraar in het vakgebied letterkunde aan de Palacký-Universiteit in Olomouc houdt zich vooral met de oudere vertalingen bezig, waarbij hij zich concentreert op de periode tot het jaar 1945 en de receptie van klassieke literaire werken (2005, 2011, 2011). Twee jaar geleden verscheen een proefschrift die de latere periode beschrijft, de dissertatie over

de receptie van Nederlandse literatuur in Tsjechië na 1945 van Lucie Smolka Fruhwirtová (2011). En onlangs kwam een scriptie over de laatste ontwikkeling op dit gebied uit, *Het promoten van de Nederlandstalige literatuur in de Tsjechische Republiek na 1989* van Eliška Nováková (2013). Maar alle voornoemde onderzoekers maken geen of een heel klein verschil tussen Nederlandse en Vlaamse werken en als ze aan de Vlaamse literatuur aandacht schenken, is het een heel beperkte opmerking, in een voetnoot of een paragraaf. De meest uitgebreide studie wat dit onderwerp betreft, is ten eerste een passage van een artikel van Wilken Engelbrecht 'Gouden sporen, kapitein Bontekoe, blauwe maandagen: Over het beeld van Nederlandse literatuur in Tsjechië'¹. (Engelbrecht 2005: 236 – 237) en ten tweede de artikel van Veronika ter Harmsel Havlíková 'Vlaamse literatuur komt op'² in het maatschappelijke en culturele tijdschrift *Revue PROSTOR* 95–96/2012.

Vraagstelling

Uit de hoofdvraag van mijn scriptie, "Welke positie heeft de Vlaamse literatuur aan de Tsjechische literaire scene?" vloeien een aantal verdere vragen uit. Is de eerste indruk, dat de receptie van de Vlaamse literatuur in Tsjechië verwaarloosd is, waar? Als wel, wat zijn de oorzaken van deze toestand? Komen de romans niet met de plaatselijke smaak overeen? Is de Vlaamse literatuur van een lagere kwaliteit dan de Nederlandse?

Engelbrecht (2005: 236–237) noemde in zijn bovenvermelde bijdrage over het beeld van de Nederlandse literatuur in Tsjechië een aantal aspecten. Hij stelt dat de Vlaamse literatuur in feite dichterbij de Tsjechische smaak is dan de Nederlandse. Deze bewering bevestigt ook de machtpositie van de Vlaamse auteurs tot het jaar 1948. Het veranderen van het machtsverwicht en de aanhoudende trend van Nederlandse dominantie werd volgens Engelbrecht veroorzaakt door de politieke omstandigheden, absentie van de ondersteuning vanuit Vlaanderen (een onafhankelijk Vlaamse fonds voor de letteren bestaat pas sinds het jaar 2000) en tenslotte door de persoonlijke voorkeur van de vertalers. De meest invloedrijke vertaalster was Olga Krijtová, die duidelijk een voorkeur voor Nederlandse auteurs had en deze richting namen ook haar studenten over, die vandaag tot de meest actieve vertalers behoren.

¹ in het Tsjechisch: *Zlaté ostruhy, kapitán Bontekoe, modré pondělky: K obrazu nizozemské literatury v Čechách*

² in het Tsjechisch: *Vlámská literatura na vzestupu*.

Deze tendens is toch aan het veranderen, aldus Engelbrecht. Dankzij de nieuwe Vlaamse docenten (Marcel Janssens in Olomouc en Sofie Rose-Anne W. Royeaerd in Brno) en activiteiten van hun studenten en door de afwisseling van de oriëntatie van gevestigde vertalers (Kristien Hemmerechts is vertaald door Jana Pellarová-Irmanová in 2004, Dimitri Verhulst is vertaald door Veronika ter Harmsel Havlíková in 2011 enz.) wordt op de Vlaamse literatuur in Tsjechië meer aandacht toegespitst.

Over de veranderingen schrijft ook Smolka Fruhwirtová in de voetnoot van de inleiding van haar dissertatie (Smolka Fruhwirtová 2011: 14). Aan het einde van de voetnoot over de Vlaamse literatuur vermeldt ze het toenemende prestige van de literaire productie in Vlaanderen en ze laat zich ook over de Tsjechische aandacht voor dit nieuwe verschijnsel uit.

In het jaar 2007 en 2009 werd de Vlaamse literatuur aan het Tsjechische publiek voorgesteld als een onderdeel van een groter cultureel geheel (eenmaal als een gedeelte van het Nederlandse taalgebied – Plav 7–8/2007 en eenmaal als een gedeelte van België – Plav 3/2009, maar pas in het jaar 2011 werd Vlaanderen als een zelfstandig afzonderlijk territorium gepresenteerd, en bovendien als thema van een rubriek van de wereldliteratuur van het belangrijke literaire tijdschrift *Host* 3/2011. Vlaamse auteurs nemen ook regelmatig deel aan het Praagse literaire festival *Svět knihy* (Annelies Verbeke in 2010, Dimitri Verhulst in 2011, Peter Terrin in 2012).

De bovengenoemde feiten en beschouwingen, zoals de observaties van Engelbrecht en Smolka Fruhwirtová wil ik op grond van de gedetailleerde bibliografie onderzoeken, samen met verdere vragen die eruit voortkomen. Is het waar dat Olga Krijtová en haar studenten een tijdlang de voorkeur gaven aan Nederlandse auteurs? En zo ja, is er een duidelijk verband tussen de stichting van een onafhankelijk Vlaams Fonds voor de Letteren en de verandering van smaak van de vertalers? Leiden deze wijzigingen tot een zichtbare toename van vertalingen in het Tsjechisch? Welke instituties en systemen beïnvloeden het Vlaams – Tsjechisch vertaalproces? Beantwoordt het beeld van de Tsjechische vertalingen aan de situatie van de literatuur in Vlaanderen?

Dat zijn de vragen die uit mijn vooronderzoek voortvloeien.

- 1) Hoe ontwikkeld zich de Vlaamse literatuur aan de Tsjechische literaire scène?
 - a) Is het waar, dat de receptie van de Vlaamse literatuur in Tsjechië voor een lange tijd verwaarloosd was?
 - b) Wat waren de oorzaken van deze toestand?
 - b) Komen de romans niet met de plaatselijke smaak overeen? Is de Vlaamse literatuur van een lagere kwaliteit dan de Nederlandse?
 - c) Is het waar dat Olga Krijtová en haar studenten een tijdlang de voorkeur gaven aan Nederlandse auteurs?

- 2) Hoe ziet de hedendaagse situatie van Vlaamse literatuur in het Tsjechisch eruit?
 - a) Welke auteurs zijn vertaald door welke vertalers, uitgegeven door welke uitgeverijen?
 - b) Is er een zichtbare verbetering te bemerken?
 - c) Of wel, is er een duidelijk verband tussen de stichting van een onafhankelijk *Vlaams Fonds voor de Letteren* en de verandering van smaak van de vertalers?
 - d) Leiden deze wijzigingen tot een zichtbare toename van vertalingen in het Tsjechisch? Welke instituties en systemen beïnvloeden het Vlaams – Tsjechisch vertaalproces?
 - e) Beantwoordt het beeld van de Tsjechische vertalingen aan de situatie van de literatuur in Vlaanderen?

Inhoud en methoden

In dit hoofdstuk zal ik een paar woorden zeggen over inhoud van deze scriptie en bronnen, waarvan ik in gebruik zal maken.

In het eerste hoofdstuk wil ik me aan de vraag van de Vlaamse canon wijden, omdat de definitie van de Vlaamse literatuur enigszins onduidelijk is. Mijn commentaar gaat uit van de bijdrage van prof. dr. Elisabeth Leijnse (2012).

Verder wil ik het systeem van ondersteuning en propageren van Vlaamse literatuur in het buitenland bespreken, waarbij ik met de analyse van receptie in Tsjechië aansluit. Voor deze hoofdstukken zal ik als oorspronkelijke bronnen (tijdschriften, websites etc.), de bovenvermelde onderzoeken van Engelbrecht en Smolka Fruhwirtová en de scripties van Eliška Nováková (2013) en Kateřina Šedová (2011) gebruiken. De scriptie wordt afgesloten met een commentaar op de bibliografie van Tsjechische vertalingen van Vlaamse literatuur in de bijlage.

Bij de samenstelling van de bibliografie ga ik me op de periode na het jaar 1989 richten, zodat ik de politieke en andere specifieke invloeden van die tijd vermijd. Mijn uitgangspunt is de selectieve bibliografie van het proefschrift van Smolka Fruhwirtová. Verder wil ik de gemeenschappelijke database van VFL en NLF gebruiken, samen met de database van het Tsjechische *Genootschap van vertalers* en de selectieve lijsten van literaire tijdschriften.

2 Vlaamse canon

In dit hoofdstuk wil ik me met de kwestie van de Vlaamse canon bezighouden. Het thema van mijn scriptie is de positie van de Vlaamse literatuur in Tsjechië, zodat de term *Vlaamse literatuur* heel vaak wordt gebruikt. Daarom vind ik het belangrijk dit begrip nauwkeurig te specificeren.

Als ik in deze scriptie over Vlaamse literatuur, Vlaamse auteurs of Vlaamse boeken schrijf, wat bedoel ik dan eigenlijk? Welke boeken en auteurs zijn Vlaams en hoe kan ik hen onderscheiden?

Op het eerste gezicht lijkt het formuleren van antwoorden op deze vragen niet al te ingewikkeld. Het bijvoeglijke naamwoord verwijst naar de relatie met Vlaanderen en Vlamingen en vormt een klassieke nationale afgrenzing van de literatuur. Volgens het *Algemeen letterkundig lexicon* (Van Bork et al. 2012: term nationale literatuur) is de nationale literatuur bepaald door de “overtuiging dat literatuur noodzakelijk met een (standaard)taal, met geschreven literatuur en met een geopolitieke eenheid moet worden geïdentificeerd”.

In dit geval staat het Nederlands voor de taal en Vlaanderen voor de geopolitieke eenheid. Als ik deze definitie in overweging neem, dan is Vlaamse literatuur alle werken die met Vlaanderen verbonden zijn en in het Nederlands geschreven. Is dit echter niet een eenzijdige interpretatie?

De tegenwoordig meest gebruikte bron en uiting van algemene opvattingen, Wikipedia, gaf me volgende definitie:

Vlaamse literatuur (B.U.) is literatuur uit Vlaanderen en als dusdanig onderdeel van de Nederlandse literatuur. Nadat België in 1830 onafhankelijk werd van Nederland, begon zich ook een specifiek Vlaamse literatuur te ontwikkelen.

Daarnaast bestaat er ook nog een Vlaamse literatuur die zich van het Frans bedient, bijvoorbeeld Maurice Maeterlinck en André Baillon.

Deze omschrijving klinkt werkelijk simpel en verstandig, maar bij nader inzien zijn er verschillende voor discussie vatbare beweringen te ontdekken. “Vlaamse literatuur is literatuur uit Vlaanderen”: dat is eigenlijk ook de eerste begripsbepaling, die mij inviel.

Mooi, kort, eenvoudig. Maar waarom is ze “als dusdanig onderdeel van de Nederlandse literatuur” beschouwd? Vermoedelijk op basis van de gemeenschappelijke taal, het Nederlands (dat in het citaat echter geen enkele keer vermeld is).

Er bestaat blijkbaar ook een tweede soort Vlaamse literatuur “die zich van het Frans bedient, bijvoorbeeld Maurice Maeterlinck en André Baillon”. Dus niet alleen de taal, maar ook de geografische afkomst kan een criterium zijn.

Bovendien beschrijft de Wikipedia-definitie nog een derde type van Vlaamse literatuur, een specifieke Vlaamse literatuur, die zich na 1830 begon te ontwikkelen. Is ook voor haar de bepaling van taal of land van afkomst geldig? Of is het een kwestie van stijl?

Wikipedia is zeker niet de meest betrouwbare en deskundige informatiebron, maar het is een goede proef van de tegenstrijdigheid van de lastige term *Vlaamse literatuur*.

Welke methode of bronnen kan ik dus gebruiken om de *Vlaamse literatuur* voor de behoefte van mijn scriptie te definiëren? Bestaat er een betrouwbare manier van bepalen? Misschien een lijst van werken die reeds als Vlaams erkend werden door publiek en deskundigen.

Precies deze gedachtegang leidt me tot de kwestie van de *Vlaamse canon*. De oorspronkelijke betekenis van canon is “het corpus teksten dat in de loop der tijd tot de literatuur gerekend wordt op grond van erkenning van de literaire waarde of waarvan de waarde voor de letterkunde in ruimere zin bepalend is (geweest) om ze tot de klassieken van de literatuur te benoemen” (Van Bork et al. 2012: term canon-1).

Mijn idee is vervolgens: als ik het systeem van de Vlaamse canon onderzoek, dan kan ik de algemene criteria van de Vlaamse literatuur bepalen.

Elisabeth Leijnse heeft op Praagse Perspectieven 8 een uitvoerige bijdrage (Leijnse: 2012) over de problematiek van Vlaamse canon voorgedragen. Dit hoofdstuk is op haar onderzoek gebaseerd.

Mijn werkwijze is dus soortgelijk: ten eerste wil ik de bovengenoemde criteria van de nationale literatuur inzake Vlaamse specifieke kenmerken beschrijven (taal en geopolitieke eenheid); ten tweede wil ik de kwestie van de Vlaamse canon bestuderen. Op grond van de bevindingen wordt een onderbouwde definitie van de term *Vlaamse literatuur* voor de behoefte van deze scriptie opgesteld.

2.1 Criterium van de taal – het Vlaams

De benaming *Vlaamse literatuur* verwijst letterlijk naar het Vlaams. Simpel. Maar de definitie van *het Vlaams* is onduidelijk, net zoals de besproken definitie van Vlaamse literatuur en eigenlijk van alle begrippen die met het bijvoeglijk naamwoord *Vlaams* iets te maken hebben.

Wat betekent het woord Vlaams? De taal van Vlaanderen? Hoe is deze taal met het Nederlands verbonden? Is het werkelijk een taal of eerder een tussentaal of zelfs een dialect? Kan het een volwaardig criterium voor het bepalen van de Vlaamse literatuur zijn? Moeten dus alle werken in het Vlaams geschreven zijn om tot de Vlaamse literatuur te behoren?

Het Vlaams is ongetwijfeld een taal die in Vlaanderen gesproken wordt. Maar hoewel sommige mensen het Vlaams als een aparte taal opvatten (website *Vlaamse Taal*), wordt het officieel als een taalvariant van het Nederlands beschouwd. Soms wordt ook het begrip *Zuid-Nederlands*, *Belgisch-Nederlands* of *Vlaams-Nederlands* gebruikt.

De officiële taal van het Vlaamse Geweest en de Vlaamse Gemeenschap is de Vlaamse variant van het Standaardnederlands. De definitie van *Taaladvies* is vervolgens: de Vlaamse variant van het Standaardnederlands “is algemeen bruikbaar binnen België in contacten met mensen buiten de eigen vertrouwde omgeving (in zogenaamde secundaire relaties)”. Volgens het decreet van 10 december 1973 wordt de officiële taal van Vlaanderen Nederlands genoemd (en niet meer Vlaams). Zodanig werd Vlaanderen vormelijk deel van het Nederlandse taalgebied, en Vlaanderen en Nederland zouden ook op het veld van taalproblematiek samenwerken. Het resultaat van deze poging is het *Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie* (1980), dat als één van zijn doelen had “de integratie van Nederland en de Nederlandse gemeenschap in België op het gebied van de Nederlandse taal en letteren in de ruimste zin”. De *Algemene Nederlandse Spraakkunst* was in 1984 het eerste concrete resultaat van deze samenwerking.

Volgens Dirk Geraerts (2001: 338) is “het verzorgde Nederlands in Vlaanderen weliswaar tot stand gekomen door een toenadering tot de Nederlandse standaardtaal, maar is daarmee niet helemaal identiek”. Er bestaan verschillen in uitspraak, woordenschat en grammatica.

De standaardtaal wordt in Vlaanderen niet zo vaak gebruikt als in Nederland. Het gebruik is vrij beperkt, we vinden hem alleen in het formele domein. Bij informele gelegenheden spreken Vlamingen tussentaal of dialecten, zo Geraerts (Ibid.). Dialecten

zijn regionale taalvarianten, in een streek of stad gesproken (Brabants, Oost-Vlaams, Antwerps). Tussentaal is een regionaal gekleurde omgangstaal, die tussen het regiolect en de standaardtaal ligt, aldus Nachtigalová (2011).

Onder het begrip *het Vlaams* kunnen dus alle drie taalvarianten van het Nederlands in Vlaanderen begrepen worden. Wat de taal als criterium van nationale literatuur betreft, is het slechts evident dat er geen overtuigende reden is om de taalvariëaties die gebruikt worden in Vlaanderen als bepalende criterium beschouwen.

2.2 De geopolitieke eenheid Vlaanderen

Voor de besproken kwestie van criteria van Vlaamse literatuur zou het ook nuttig zijn het begrip *Vlaanderen* te definiëren. In de hedendaagse context wordt dus het noordelijke gewest van België bedoeld.

Vlaanderen kan op drie verschillende wijzen beschouwd worden. Als een uniek gebied, als een federatief onderdeel van een politiek geheel – België, en als een gedeelte van een culturele ruimte – het zogenaamde Groot-Nederlands.

De grondbetekenis van de term Vlaanderen is een gebied van meer dan 6 miljoen Vlamingen: inwoners van het Vlaamse Gewest en inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest die Nederlandssprekend zijn of die zich als Vlaming beschouwen. Het gebied van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest met een eigen parlement, een regering, een minister van cultuur, eigen literaire prijzen en één taal, het Nederlands.

Dit gebied is sinds 1830 een gedeelte van België, een territorium van 11 miljoen mensen. Na een geleidelijke emancipatie van de Vlamingen beschikt België nu over een federaal parlement, een federale regering, géén federale literaire prijs, drie ministers van cultuur en drie talen: het Nederlands, Frans en Duits.

Leijnse (2012) definieert Vlaanderen als een gebied die dus door een politieke situatie met het Franstalige gebied verbonden is, maar door culturele en historische verhoudingen en verwantschap op het gebied van taal, is het ook een deel van de Nederlandstalige ruimte, zogenaamd Groot-Nederland. Die telt 23 miljoen inwoners, twee ministers van cultuur, één taal, een *Nederlandse Taalunie*, een digitaal vastgelegd patrimonium (*Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren*) en een *Grote Prijs der Nederlandse Letteren*. Het territorium van Groot-Nederland is niet identiek aan de historische Nederlanden onder Karel V. of het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van

Willem I, omdat het geen Franssprekenden omvat. Hoewel de Vlaams–Nederlandse coöperatie bestaat en bloeit, is Groot-Nederland een fictie, een *imagined community*, die tijdens het interbellum door een groep intellectuelen werd bedacht. Het idee stierf na de Tweede Wereldoorlog een stille dood.

Volgens Leijnse (2012:11), vinden toch ook hedendaagse politici en cultuurdragers dat er een overkoepelende algemeen-Nederlandse culturele ruimte bestaat, of zou moeten bestaan, zonder daar natievormende gedachten aan te verbinden. De versterking of bevestiging van het bestaan van zo'n gemeenschappelijke culturele ruimte is de doelstelling van meerdere instituties. Dit idee is ook de doelstelling van de *Nederlandse Taalunie*, die sinds haar oprichting “heeft tot doel de integratie van Nederland en de Nederlandse gemeenschap in België op het gebied van de Nederlandse taal en letteren in de ruimste zin” (*Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie 1980*). Blijkbaar is het belangrijkste verband tussen de twee delen van het Groot-Nederlands de taal.

2.3 Criteria toepassen

In de voorgaande passages heb ik het over de criteria van de nationale literatuur in het kader van Vlaamse gegevens gehad. Het blijkt dat de specifieke Vlaamse kenmerken meerdere onduidelijkheden aantonen, die de heldere definitie van Vlaamse literatuur bemoeilijken.

Ondanks de problematische definitie van duidelijke aspecten van de taal en de geopolitieke eenheid staan er drie soorten schrijvers op de rafelrand van Vlaamse canon en/of Vlaamse literatuur:

- in Vlaanderen wonende Nederlandse auteurs: op grond van taal en territorium zouden zij tot de Vlaamse canon kunnen behoren, op grond van herkomst niet
- in Vlaanderen wonende Franstalige auteurs: op grond van herkomst en territorium zouden zij tot Vlaamse canon kunnen behoren, op grond van taal niet
- buiten Vlaanderen wonende auteurs van Vlaamse afkomst: op grond van taal en herkomst zouden zij tot de Vlaamse canon kunnen behoren, op grond van territorium niet

Ik zal deze rafelranden en de daarmee verbonden problematiek van de Vlaamse canon in de volgende passage onderzoeken.

2.4 Vlaamse canon

Dit hoofdstuk is gebaseerd op de uitvoerige bijdrage van Elisabeth Leijnse (2012) over de problematiek van de Vlaamse canon, die ze tijdens de Praagse Perspectieven 8 heeft voorgedragen. De passages over dit thema zijn op haar onderzoek gebaseerd.

Zoals ik hiervoor vermeldde, wil ik de kwestie van de Vlaamse canon onderzoeken om de criteria voor het afbakenen van de categorie *Vlaamse literatuur* vast te stellen. De algemene maatstaven van nationale literatuur en taal en de geopolitieke eenheid zijn in het geval van het Vlaams en Vlaanderen te twijfelachtig om een klare definitie te bepalen.

De definitie van canon volgens het *Algemene letterkundig lexicon* (Van Bork et al. 2012: term canon-1) heb ik al eerder benoemd (p 11). Elisabeth Leijnse (2012: 12) beschrijft canon als “een verzameling teksten, of een groep auteurs, die belangrijk worden gevonden door de volgende gezaghebbende cultuurdragers: (1) literaire jury’s; (2) samenstellers van bloemlezingen; (3) professionele lezers: academici, critici, specialisten werkzaam bij literaire instellingen”.

Volgens Leijnse (2012: 12) spelen drie initiatieven een belangrijke rol in canoniseringsprocessen: literatuurprijzen, bloemlezingen en lijstjes van de literaire canon. Deze drie categorieën ga ik in de volgende sectie onderzoeken in het kader van de Vlaamse literatuur.

Literatuurprijzen

Er bestaan een groot aantal literatuurprijzen in de Nederlandstalige culturele ruimte. Met het doel de definitie van Vlaamse literatuur ten behoeve van deze scriptie te bepalen, wil ik volgende literatuurprijzen van de overheid, van het publiek of van de boekenmarkt onderzoeken: *De Prijs van de Vlaamse Gemeenschap voor Poëzie, voor Toneel en voor Algemene Culturele Verdienste, De Grote Prijs der Nederlandse Letteren, De Libris Prijs, De AKO literatuurprijs en de Gouden Boekenuil*.

De Prijs van de Vlaamse Gemeenschap ontvangen alleen in Vlaanderen geboren en getogen Vlamingen die in het Nederlands schrijven. Die enige uitzondering is Paul Verhaeghe, die naar Amerika emigreerde. In het jaar 2008 ontving hij de *Prijs der Vlaamse gemeenschap voor Proza* (Bijlage F5).

De driejaarlijkse *Grote Prijs der Nederlandse Letteren*, georganiseerd door de *Nederlandse Taalunie*, is een bekroning van Nederlandstalige auteurs die al

gecanoniseerd zijn. Het wordt gezien als de belangrijkste oevreprijs van het Nederlandse taalgebied. Tot het jaar 2001 werd een beurtrol gevolgd, maar nadat dit losgelaten werd, ging de prijs alleen naar Nederlanders. Deze situatie veranderde in het jaar 2012, met een bekroning van een Vlaamse laureaat, de dichter Leonard Nolens. Behalve de gewoonlijke problemen, die de Nederlands-Vlaamse relaties begeleiden (de beurtrol, Nederlandse dominantie ten opzichte van verandering van de regels) geeft de lijst laureaten geen interessante informatie.

Dus noch de prijs van de Vlaamse Gemeenschap, noch de prijs van de *Taalunie* verklaren de rafelranden van de Vlaamse canon.

Misschien kunnen de prijzen van de boekenmarkt en de media een interessanter beeld bieden. Van de lijsten van laureaten van de *Libris*, *AKO* en *Boekenuil* is er in de laatste vijf jaren een heldere tendens te zien. Het idee van een Groot-Nederland is nog altijd populair en publiek en jury's verlangen naar exotisme van achter de grens. De Nederlandse prijzen geven voorkeur aan Vlamingen en vice versa.

Sinds de grote aanpassing in het jaar 2010 ontving geen zelfs enkele Vlaming de *Gouden Boekenuil*. Vier laureaten in twee jaar en allen waren Nederlanders.

Het is natuurlijk een interessante trend, maar voor de doelstelling van dit hoofdstuk is het niet nuttig. De eventuele redenen voor deze situatie beschreef Elisabeth Leijnse (2011: 14) al.

De Nederlandse literatuurprijzen zijn een belangwekkend fenomeen, maar de koppeling van Nederlandse en Vlaamse letteren is voor deze scriptie helaas niet zinvol, aangezien de doelstelling helemaal tegengesteld is: het afbakenen van de term *Vlaamse literatuur*.

Bloemlezingen

Hopelijk geven de bloemlezingen ons meer informatie over de definitie van het begrip Vlaamse literatuur. Net zoals Leijnse (2012: 14) neem ik twee hedendaagse publicaties als voorbeeld.

Hotel New Flanders, 60 jaar van Vlaamse poëzie 1945 - 2005 (2008), samengesteld door Dirk van Bastelaere, Erwin Jans en Patrick Peeters, bevat 672 gedichten van 266 dichters. Er zijn slechts twee namen die me interesseren, omdat ze aan de rafelrand van de Vlaamse canon staan: Henri-Floris Jaspers, een tweetalige dichter die in het Frans debuteerde, en Maja Panajotova, een Bulgaars dichteres, gevestigd in Antwerpen. Van beiden zijn er Nederlandstalige gedichten in de

bloemlezing opgenomen. De auteurs die aan de periferie staan (door een andere taal of een ander land van afkomst) zijn hier dus bij inbegrepen. De Nederlanders of de in Nederland geboren auteurs die nu met Vlaanderen verbonden zijn (zoals Benno Barnard, Joke van Leeuwen, Marc Reugebrink of Marc Kregting of Ramsey Nasr), zijn daarentegen niet in de bloemlezing opgenomen.

Van de schrijvers die in de bundel in *Het land van de mosseleeters* (2002), samengesteld door Benno Barnard (die van de Hotel New Flanders uitgesloten werd) publiceren, is er zelfs niet één buiten Vlaanderen geboren (Leijnse 2012: 17).

Wat volgt uit deze vaststellingen in het kader van de definitie van het begrip *Vlaamse literatuur* ten behoeve van deze scriptie? Het is mogelijk om de Vlamingen die in een andere taal schrijven of een ander afkomst hebben, als Vlaamse schrijvers te beschouwen. Het kan vastgesteld worden, dat de Nederlanders een precare positie binnen de Vlaamse canon hebben.

Lijsten van canon

De ranglijsten van klassieke werken, samengesteld door instituties, publiek of media zijn een soort van concrete “materialisatie” van de canon. Er zijn de laatste jaren verscheidene lijsten in het Nederlandstalige cultuurgebied samengesteld, zoals de *Nederlandse klassieken anno 2002* van *dbnl*, of de honderd auteurs in het Pantheon van de Nederlandse Letteren in het Letterkundig Museum in Den Haag.

Maar er bestaat geen officiële Vlaamse lijst, omdat het canonproject van de Nederlandse Taalunie op dit moment bevroren is (Leijnse 2012: 20). Dat merkte ook het weekblad *Knack* op en in 2008 publiceerde het een lijstje klassiekers gebaseerd op een brede enquête onder auteurs, academici, critici, leraren, bibliothecarissen, uitgevers en boekhandelaren. Gevraagd werd naar hun top-50 van Vlaamse werken. Er staan twee Franstalige Vlamingen op de lijst, Emile Verhaeren en Charles de Coster. Er ontbreekt daarentegen Nobelprijswinnaar Maurice Maeterlinck. Waarom werd hij niet opgenomen? Volgens de definitie van redacteur Frank Hellemans is de Vlaamse canon

de werken van schrijvers en schrijfsters die binnen de grenzen van het huidige Vlaanderen zijn geboren en/of hebben geschreven: van de middeleeuwen tot vandaag; niet alleen moderne auteurs van de negentiende en twintigste eeuw, maar ook Franstalige auteurs die in Vlaanderen hebben geleefd en geschreven (Leijnse 2012: 21).

De reden van de uitsluiting van Maurice Maeterlinck is waarschijnlijk het feit, dat zijn werken Vlaanderen niet expliciet thematiseren (in tegenstelling tot Verhaeren en de Coster), aldus Leijnse (2012: 21).

Definitie van het begrip Vlaamse literatuur

Ik heb de problematiek van de term *Vlaamse literatuur* met behulp van de criteria van nationale literatuur en de literaire canon in het kader van specifieke Vlaamse kenmerken onderzocht. De analyse, die voornamelijk gebaseerd is op de bijdrage van Elisabeth Leijnse, openbaarde zowel veel interessants als onduidelijkheden die met dit thema verbonden zijn.

Het blijkt dat de definitie van het begrip *Vlaamse literatuur* een voortdurend proces is, dat waarschijnlijk nooit zal worden afgesloten.

Maar ten behoeve van deze scriptie moet een definitie vastgesteld worden. Bij het definiëren van de term *Vlaamse literatuur* probeer ik van mijn onderzoek uit te gaan.

Omdat ik in mijn scriptie een zo breed mogelijk overzicht van Vlaamse literatuur probeer te verschaffen, zullen de criteria voor mijn selectie niet te streng zijn. Ten behoeve van deze scriptie wil ik daarom de volgende boeken accepteren:

- boeken van auteurs die in Vlaanderen wonen of van Vlaamse afkomst zijn of zich als Vlamingen beschouwen
en tegelijkertijd
- in het Nederlands schrijven

Als de schrijver aan de bovengenoemde criteria voldoet, is het mogelijk ook zijn werken, die in anderen talen geschreven zijn (Engels, Frans), als een onderdeel van Vlaamse canon beschouwen.

Tot mijn selectie van Vlaamse literatuur in het Tsjechisch behoort dus ook

- Boeken van Geert van Istendael (1998, 2007), die soms ook als een Europeaan, of een Belg beschouwd wordt.
- *Verhalen en legenden uit Vlaanderen uit "het begin van de wereld"*³ (2003), verhalen die vertaald zijn uit het Frans, maar over Vlaanderen vertellen
- Een essay van Joseph Pearce (2011), een schrijver van Brits-Vlaamse afkomst, die in Antwerpen in het Engels schrijft.
- Een essay van Tom Van Imschoot (2011) in het Engels
- *Het gat in de wereld*⁴ van Benno Barnard, Nederland, die langdurig in Vlaanderen gevestigd is.
- *Godverdomse dagen op godverdomse bol*⁵ van Dimitri Verhulst, ofschoon hij in Wallonië leeft

³ In het Tsjechisch: *Příběhy a legendy z Flander z "počátku světa"*

⁴ In het Tsjechisch: *Díra do světa*

⁵ In het Tsjechisch: *Úprdelný dny na úprdelný planetě*

3 Ondersteuning en propageren van Vlaamse literatuur in het buitenland

Literaturen van minder grote talen hebben een moeilijke positie in het buitenland (behalve bestsellers en destijds populaire genres – zoals de Scandinavische krimi). De belletrische is daarentegen een effectieve propaganda van de cultuur en identiteit van de betrokken landen. Daarom gebruiken niet alleen de grote landen, maar vooral ook de kleinere staten hun literatuur als een middel om zichzelf te promoten.

Vlaanderen is in dit opzicht ook actief. Met behulp van meerdere instellingen ondersteunt de Vlaamse overheid de Vlaamse literatuur in het buitenland, onder andere ook in Tsjechië.

In dit hoofdstuk wil ik de meest belangrijke instellingen beschrijven, die zich met het ondersteunen van de Vlaamse literatuur in het buitenland bemoeien.

3.1 Nederlands–Vlaamse projecten

In het vorige hoofdstuk heb ik al de Nederlands – Vlaamse relaties vermeld. Hoewel de Vlamingen zich van zijn buur wil afbakenen, vinden toch ook hedendaagse politici en cultuurdragers dat er een overkoepelende algemeen-Nederlandse culturele ruimte bestaat (Leijnse 2012: 11). Op basis van dit idee ontstonden meerdere gemeenschappelijke projecten op het gebied van cultuur, geschiedenis, politiek of samenleving. Voor mijn thema zijn natuurlijk de instituties die met literatuur verbonden zijn relevant. Het gaat voornamelijk om de beleidsorganisatie *Taalunie* en de culturele instelling *Ons Erfdeel*.

3.1.1 Taalunie

Taalunie is de beleidsorganisatie die zich met de Nederlandse taal bezig houdt. Binnen de unie werken alle Nederlandstalige gebieden samen om zo voor hun taal te zorgen. De leden van de *Taalunie* zijn Nederland, Vlaanderen, Sint Maarten, Aruba, Curaçao en Suriname. De organisatie is opgericht in 1980 door het *Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie* tussen Nederland en Vlaanderen. Na 2000 zijn ook de overige territoria erbij aangesloten (2004 Suriname, 2007 Nederlandse Antillen en 2011 Aruba).

Volgens de informatie op de officiële website is de doelstelling van het project

het investeren in de toekomst van het Nederlands, door zich ten dienste te stellen van gebruikers van die taal en mensen die de taal willen leren. Het motto daarbij is: 'Nederlands zonder drempels'. Daarmee wordt bedoeld: de Taalunie wil dat elke taalgebruiker alle mogelijke steun kan vinden om het Nederlands te hanteren bij alles waar een taal voor kan dienen, met respect voor ieders eigen manier van spreken en schrijven.

De belangrijkste werkterreinen van deze institutie zijn:

- taal en taalhulpmiddelen
- technologie
- onderwijs in en van het Nederlands
- literatuur en lezen
- de positie van het Nederlands in Europa en in de wereld
- digitalisering van het Nederlandstalig erfgoed

Op sommige van die terreinen hebben Nederland en Vlaanderen hun beleid geïntegreerd. Dat geldt vooral voor het gebied van taal en van de politiek ten aanzien van het onderwijs Nederlands buiten Nederland, Vlaanderen en Suriname. Tot de projecten die door de Taalunie opgericht of ondersteund worden behoren *ANS*, *Taaladvies*, *De Inktaap*, *Taaluniecentrum Nederlands als Vreemde Taal (NVT)*, *dbnl* en vele andere.

Voor deze scriptie is vooral interessant het initiatief *Expertisecentrum Literair Vertalen*.

Expertisecentrum Literair Vertalen

Nu zal ik mijn aandacht op het ELV vestigen. Het wordt door de officiële website gedefinieerd als: "een samenwerkingsverband van de Lessius Hogeschool Antwerpen en de Universiteit Utrecht. Het werd ingesteld in 2001 door de Nederlandse Taalunie om die vertaalactiviteiten voort te zetten en verder uit te breiden". Zoals de *NTU* is ook het *ELV* een Nederlands-Vlaamse organisatie.

De doelstelling van het *ELV* is de kwaliteit van het literair vertalen in en uit het Nederlands te verhogen. Dit wordt onder meer tot stand gebracht door het organiseren van cursussen en andere activiteiten. Het *ELV* organiseert jaarlijks een *Zomercursus Literair Vertalen* voor vertalers uit het Nederlands, een *Intensieve Cursus Literair Vertalen* in het Nederlands en enkele verdiepingscursussen. Er worden ook regelmatig

studiedagen georganiseerd over onderwerpen binnen het literair vertalen (zoals vertaaldidactiek, teleleren, of de positie van de vertaler). De vakgroepen Nederlands overal ter wereld kunnen ook de *Vertaalateliers op Locatie* organiseren met steun van het *ELV*. Deze *Vertaalateliers* hebben tot doel studenten neerlandistiek of pas afgestudeerden met literair vertalen in aanraking te brengen.

Een andere activiteit is het programma van mentoraten en coachingstrajecten. Binnen een mentoraat werkt een beginnende vertaler met een ervaren vertaler samen bij het vertalen van een literair boek. De coaching-trajecten zijn bedoeld voor gevorderde literair vertalers die op zoek zijn naar specifieke ondersteuning bij het vertalen van een bepaald werk.

Het delen van kennis is ook een belangrijk aspect van de activiteiten van het *ELV*. Door middel van de website verspreidt het *ELV* informatie over vertaalopleidingen over de hele wereld, antwoorden op veelgestelde vragen over literair vertalen, het laatste nieuws op het gebied van literair vertalen, een overzicht van vertaalevenementen en een bestand van literair vertalers in en uit het Nederlands die hebben deelgenomen aan de activiteiten van het *ELV*.

Het dagelijks bestuur van het *ELV* is verzekerd door de *Lessius Hogeschool Antwerpen* en de *Universiteit Utrecht*. De financiering wordt verschaft door de *NTU*. De prioriteiten van het *ELV*-programma zijn door de Beleidsraad vastgesteld. Deze Beleidsraad bestaat uit vertegenwoordigers van de *NLF* en *VFL*. Ook met deze fondsen werkt het *ELV* samen.

Projecten gekoppeld aan het Tsjechisch

In verband met het Tsjechisch organiseerde het *ELV* al enkele projecten. Ten eerste vond een *Zomercursus Literair Vertalen* in het Arabisch, Chinees en Tsjechisch plaats in Utrecht. In de periode 20–29 augustus 2007 werden achttien vertalers op basis van een proefvertaling toegelaten om fragmenten uit het werk van Tom Lanoye en Tommy Wieringa te vertalen, onder leiding van twee ervaren vertalers (een uit het Nederlands in de betreffende doeltaal en een vertaler uit de doeltaal in het Nederlands). Eén van de workshopleiders was de Tsjechische docente Veronika ter Harmsel Havlíková. Op de voorlaatste dag van de cursus waren de twee auteurs persoonlijk aanwezig zodat de studenten de gelegenheid krijgen het werk met hen te bespreken. Aan het einde van de cursus presenteerden de cursisten tijdens de slotbijeenkomst hun collectieve vertalingen. Het programma van de cursus bevatte ook colleges, onder

anderen over de hedendaagse Nederlandstalige literatuur, vertaalnormen, cultuurelementen en realia en contrastieve stilistiek. De organisatoren voerden ook een aantal gezamenlijke diners en een excursie naar Den Haag uit.

Het tweede project van het *ELV* dat een relatie met het Tsjechisch had, was de *Verdiepingscursus Literair Vertalen Nederlands – Tsjechisch*. Deze cursus vond plaats van 26 tot en met 28 november 2010 in Praag. Zes vertalers namen aan het project deel onder begeleiding van de docenten Magda de Bruin-Hübllová en Edgar de Bruin. De deelnemers behandelden een werk van Margriet de Moor – *De schilder en het meisje*.

In het jaar 2011 organiseerde de Vakgroep Neerlandistiek van de Comenius Universiteit te Bratislava in de periode 28 februari t/m 2 maart 2011 een *Vertaalatelier op Locatie* met financiële steun van het *ELV* en van de *Orde van den Prince*. Het ging om een intensieve workshop in het literair vertalen, met Diane Broeckhoven als gastauteur. Haar nieuwste boek, *Vergrijzing* (2010), werd er behandeld. Omdat het Slowaaks en het Tsjechisch verwante talen zijn, werden ook Tsjechische studenten uitgenodigd, zodat vier vakgroepen aan de cursus deelnamen.

Één jaar later vond een *Vertaalatelier op Locatie* in Brno plaats. In de periode van 10 tot en met 12 mei 2012 werkten zestien studenten met het boek *Iep!* van Joke van Leeuwen. De deelnemers kwamen uit de vakgroepen Olomouc, Praag, Brno en Bratislava (Slowakije). De cursus bestond uit zes intensieve vertaalworkshops die door de bekende Tsjechische en Slowaakse literair vertalers Veronika ter Harmsel Havlíková en Adam Bžoch begeleid werden, en uit drie theoretische lezingen van Zbyněk Fišer (Masaryk Universiteit), Adam Bžoch (Katholieke Universiteit in Ružomberok) en Luisa Nováková (Masaryk Universiteit).

Het vertaalatelier werd afgesloten met een publieke literaire namiddag met muziek, waar de resultaten van de workshops gepresenteerd werden. Dit project werd gerealiseerd met financiële steun van het *ELV* en van de *Vlaamse Vertegenwoordiging*.

3.1.2 Ons Erfdeel

Zoals we op de officiële website kunnen lezen, Ons Erfdeel is de Vlaams-Nederlandse culturele instelling die “de cultuur van Vlaanderen en Nederland in het buitenland [wil] bekendmaken en de culturele samenwerking tussen de Nederlandssprekenden bevorderen”.

De institutie heeft twee doelstellingen: ten eerste het bekendmaken van de cultuur van Nederland en Vlaanderen in het buitenland en ten tweede het bevorderen van de culturele samenwerking tussen alle Nederlandssprekenden.

Deze doelstellingen probeert *Ons Erfdeel* te realiseren door het uitgeven en verspreiden van tijdschriften en boeken in het Nederlands en in andere talen, door een groeiende aanwezigheid op het internet en door het organiseren van manifestaties, debatten en evenementen.

Ons Erfdeel ontstond als een tijdschrift, dat werd opgericht door Jozef Deleu in 1957. In de jaren zestig maakte het succes van het blad de professionalisering noodzakelijk. Om deze redenen werd in 1970 de *Stichting Ons Erfdeel* vzw gevestigd.

Ons Erfdeel is vooral gericht op het promoten van de Nederlandse en Vlaamse cultuur in de Franstalige gebieden en het verbeteren van de Nederlands-Vlaamse relaties. Het Franstalige blad *Septentrion* (sinds 1972) en het tweetalige jaarboek *De Franse Nederlanden/Les Pays-Bas Français* (sinds 1976) worden er uitgegeven. Voor het internationale publiek is het Engelstalige jaarboek *The Low Countries* bestemd, dat sinds 1993 verschijnt. Behalve het tijdschrift en de jaarboeken publiceert de instelling ook boeken in verschillende talen over aspecten van de cultuur van Nederland en Vlaanderen.

Ons Erfdeel wordt financieel gesteund door overheidsinstellingen uit Vlaanderen en Nederland: o.a. de Vlaamse Overheid, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, het Provinciebestuur van West- en Oost-Vlaanderen en ong. 55 gemeentebesturen. Bovendien geven ook veel sponsors hun steun (particulieren, verenigingen en bedrijven).

De relatie met Tsjechië

Het bleek zinloos om over *Ons Erfdeel* te schrijven, gezien het thema van deze scriptie. Deze instelling houdt zich immers vooral met de verhouding tussen Nederlands, Vlaanderen en de Franstalige gebieden bezig. Maar er is toch een goede reden om *Ons Erfdeel* in mijn werk op te nemen.

Het jaarboek *The Low countries* is de enige in openbare bibliotheken beschikbare publicatie, die informatie over de hedendaagse situatie in Nederland en Vlaanderen geeft. *Ons Erfdeel* ondersteunt ook verschillende evenementen, projecten en instellingen in Tsjechië, zoals de vereniging Ne-Be (zie 4.2.1.).

Een andere reden is het boek *Hedendaagse dichters uit Nederland en Vlaanderen* (1999)⁶, de belangrijkste publicatie over Nederlandstalige poëzie in het Tsjechisch. De bloemlezing van Vlaamse en Nederlandse gedichten met een ingewikkelde inleiding over de ontwikkeling en hedendaagse situatie van Nederlandstalige poëzie werd uitgegeven door *Ons Erfdeel*.

3.2 Vlaamse projecten

In dit hoofdstuk zal ik me op onafhankelijke Vlaamse projecten toespitsen. Samenwerking is een nuttige activiteit, maar soms is het beter om zelfstandig te handelen. Daarom zijn er gebieden waar Vlaanderen als een onafhankelijk subject optreedt. Het gebied dat op deze scriptie betrekking heeft is dat van de cultuur, meer precies, de literatuur. De belangrijkste instelling die het Vlaamse literaire leven beïnvloedt is pas onlangs zelfstandig geworden. Het is het *Vlaams Fonds voor de Letteren*, dat ook de situatie van Vlaamse vertalingen in het Tsjechië aanzienlijk bepaalde.

3.2.1 Vlaams Fonds voor de Letteren

Het motto op de hoofdpagina van VFL luidt: “Het Vlaams Fonds voor de Letteren steunt de Nederlandstalige literatuur in België en in het buitenland”. Deze website zal ook een bron zijn voor de verdere opmerkingen.

De doelstelling van het *VFL* is de steun van Nederlandstalige letteren en de vertaling in en uit het Nederlands van Vlaams literair werk. Dit beleid is gericht op de ondersteuning van creatie, productie, presentatie en omkadering van de literatuur. Om deze doelen te bereiken verleent het *VFL* subsidies, informatie en documentatie en organiseert of financiert het tevens projecten, samenwerkingsplatforms en andere initiatieven. Het fonds probeert op die manier de sociaaleconomische positie van Vlaamse auteurs en vertalers te verbeteren.

Het *VFL* is een Vlaamse Openbare Instelling (VOI), opgericht op 30 maart 1999 en actief sinds 1 januari 2000. Voor het jaar 2000 werden alle bovenvermelde activiteiten door het Nederlands Productie- en Vertalingenfonds (*NLPVF*) en het Fonds voor de Letteren (*FvL*) verzekerd. Deze twee instituties fuseerden in het jaar 2010 en vormden het Nederlands Letterenfonds (NLF).

⁶ In het Tsjechisch: *Současní básníci z Nizozemska a Flander* (1999)

Tegenwoordig bestaan dus twee instituties die zich met het ondersteunen en promoten van de Nederlandstalige literatuur bezighouden – het *VFL* en het *NLF*.

Het *VFL* (en vroeger het *NLPVF*) heeft een cruciale invloed op het uitgeven van de Vlaamse literatuur in Tsjechië.

Organisatie

De dagelijkse omloop van het *VFL* wordt door het *VFL*-secretariaat verzorgd. De activiteiten van het fonds worden door het *VFL*-bestuur en drie commissies (advies-, beslissings- en beroepscommissie) geregeld.

Samenwerking

Het *VFL* werkt samen met alle actoren in het literaire veld (o.a. met de Vlaamse overheid, het *NLF*, de Taalunie, het *ELV*). Met buitenlandse literaire fondsen en overheidsdiensten wordt informatie uitgewisseld voor de vakbeurzen en voor bepaalde projecten. Ook via de Vlaamse vertegenwoordigers is het mogelijk om ondersteuning in het buitenland te krijgen.

Subsidies

De instelling verstrekt een groot aantal subsidies – voor literaire auteurs en illustratoren, voor literaire vertalers, voor biografen, voor boekhandels, voor uitgevers, voor literaire tijdschriften, voor digitale projecten, voor organisaties, zelfs voor strips. En de subsidies zijn toegankelijk in verscheidene vormen – als werk-, stimulerings-, reis-, project- en ontwikkelingsbeurzen, productiesubsidies of mentoraten.

Dit complex systeem vindt de Tsjechische lezer ongetwijfeld fascinerend en het zou interessant zijn om het dieper te onderzoeken. Ten behoeve van mijn scriptie is echter alleen een onderdeel van dit stelsel relevant en dat zijn de buitenlandse activiteiten van het *VFL* (dat betekent de subsidies voor het buitenland).

Subsidies buitenland

De subsidies voor de buitenlandse projecten zijn een belangrijk gedeelte van de activiteiten van het *VFL*. De oprichters van het *VFL* zijn zich er bewust van: “het Vlaams Fonds voor de Letteren helpt de Vlaamse literatuur op de wereldkaart te zetten”, zo begint de pagina over de buitenlandse subsidies.

De buitenlandse uitgeverijen die een titel van een Vlaamse auteur willen uitgeven, kunnen door het VFL met vertaal- en productiesubsidies ondersteund worden. Het aanbod is ook geldig voor theaterteksten en geïllustreerde boeken. Ook het promoten van vertaald werk kan van het VFL steun krijgen, in de vorm van de vergoeding van de reiskosten van de auteur.

Subsidies voor vertalingen uit het Nederlands

De bedoeling van deze subsidie is het uitgeven van een vertaling van een Vlaams auteur in het buitenland te vereenvoudigen. De vertaalsubsidie bedraagt maximaal 60% van de vertaalkosten, maar kan in geval van klassiekers en poëzie de volledige vertaalkosten vergoeden.

De subsidie is bedoeld voor buitenlandse uitgevers en tijdschriften die literair werk van een Vlaamse auteur in vertaling willen publiceren. Het literair werk kan tot verschillende genres behoren: proza, verhalende non-fictie, essay, poëzie en kinder- en jeugdboeken (maar voor theaterteksten, strips en prentenboeken gelden specifieke subsidieregelingen).

De aanvraagprocedure en de voorwaarden van de steun worden elk jaar opnieuw geformuleerd en in het Engels op de website openbaar gemaakt. Aanvragen moeten minimaal drie maanden voor de publicatie van het boek ingediend worden.

Subsidies voor vertalingen van toneelteksten uit het Nederlands

Deze subsidie moet de publicatie, presentatie en opvoering van vertalingen van literaire toneelteksten stimuleren. Buitenlandse uitgevers en tijdschriften die een originele Nederlandstalige toneeltekst van een Vlaamse auteur in vertaling willen publiceren, kunnen deze subsidie aanvragen.

Een buitenlands of Vlaams theatergezelschap (dat een structurele subsidie van maximaal 300.000 euro ontvangt) of een buitenlandse organisator, die van plan is een opvoering of een presentatie te realiseren komen ook in aanmerking voor deze financiële steun.

De aanvraagprocedure en de voorwaarden van de steun worden elk jaar opnieuw geformuleerd en in het Engels op de website openbaar gemaakt. Aanvragen moeten minimaal drie maanden voor de publicatie van het boek ingediend worden.

Productiesubsidies voor vertalingen uit het Nederlands

De productsubsidies zijn voor uitgevers in economische groeielanden bedoeld om de kosten van het publicatieproces (productie, distributie en promotie) van een vertaald werk te dragen.

Buitenlandse uitgevers kunnen de steun voor proza, verhalende non-fictie, poëzie, kinder- en jeugdliteratuur, strips en theaterteksten benutten. De voorwaarden verschillen per genre, maar de aanvragen moeten minimaal drie maanden voor de publicatie van het boek ingediend worden. De aanvraagprocedure en de voorwaarden van de steun worden elk jaar opnieuw geformuleerd en in het Engels op de website openbaar gemaakt. Aanvragen moeten minimaal drie maanden voor de publicatie van het boek ingediend worden.

Subsidies voor geïllustreerde boeken

Het VFL ondersteunt zelfs het uitgeven van prentenboeken en strips in het buitenland, maar alleen die van uitzonderlijke kwaliteit zijn.

Omdat de vertaalkosten bij geïllustreerde boeken vaak minimaal zijn, is de subsidie bedoeld om extra inspanningen mogelijk te maken voor promotie, kwalitatief hoogstaande productie en actieve distributie van deze nog steeds ongewone vertaalproductie.

De financiële steun is bestemd voor buitenlandse uitgevers die literair werk van een Vlaamse illustrator of striptekenaar in vertaling willen publiceren. De aanvraagprocedure en de voorwaarden van de steun worden elk jaar opnieuw geformuleerd en in het Engels op de website openbaar gemaakt. Aanvragen moeten minimaal drie maanden voor de publicatie van het boek ingediend worden.

Auteursbezoeken voor literaire auteurs, stripauteurs, illustratoren en vertalers

Niet alleen de productie maar ook de promotie van Vlaamse literatuur in het buitenland is van belang voor het VFL. De reiskosten van een promotietour kunnen door de instelling vergoed worden. Dat geldt voor literaire auteurs, stripauteurs, illustratoren en vertalers.

Da aanvraag kan zowel door de auteur als door de buitenlandse organisator ingediend worden, maar moet minimaal zes weken voor de manifestatie gebeuren. De maximale subsidie is 500 euro.

De volledige aanvraagprocedure en de voorwaarden van de steun worden elk jaar opnieuw geformuleerd en in het Engels op de website openbaar gemaakt.

Het is duidelijk, dat het systeem van het ondersteunen van de buitenlandse productie net zo aandachtig gestructureerd is als het systeem van de binnenlandse subsidies. Het *VFL* besteedt een bijzondere aandacht en zorg aan de situatie van Vlaamse literatuur in het buitenland.

Welk invloed de buitenlandse activiteiten van het VFL in Tsjechië heeft, laat ik de lezer in het vijfde hoofdstuk zien.

3.2.2 Internationaal netwerk van vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid

Een andere invloedrijke instelling die zich o.a. met het promoten van Vlaamse literatuur in het buitenland bezig houdt, is het instituut van vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid.

De vertegenwoordigingen beogen Vlaanderen in het buitenland te promoten, onafhankelijk van de Belgische ambassade (hoewel deze twee instellingen meestal samenwerken). Volgens de officiële site van de Vlaamse Overheid, waar de volgende informatie vandaan komt, heeft de Vlaamse Overheid een netwerk van ongeveer 120 vertegenwoordigers in het buitenland. Het betreffen *Vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering (VVR)*, dat wil zeggen diplomatieke vertegenwoordigers voor algemeen-politieke belangen, 2 *Vlaamse huizen* (culturele vertegenwoordiging in Japan en New York), 88 buitenlandposten van *Flanders Investment and Trade (F.I.T.)* waarvan 67 *F.I.T.*-kantoren en 21 samenwerkingen met *Agence Wallone à l'Export (AWEX)* en Brussels Export, met onder meer 57 *Vlaamse Economische Vertegenwoordigers (VLEV)*, 11 buitenlandkantoren van *Toerisme Vlaanderen*, 2 kantoren van het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM), 3 kantoren van *het Vlaams Agentschap voor Internationale Samenwerking (VAIS)* en het Vlaams cultuurhuis *De Brakke Grond* in Nederland. De *VVR* en de *VLEV* werken onderling nauw samen en stemmen ter plaatse hun samenwerking af. Er wordt eveneens nauw samengewerkt met de vertegenwoordigers van de andere deelstaten en met de Nederlandse en de Belgische ambassadeur.

Uit dit overzicht is het evident, dat de Vlaamse Overheid heel veel nadruk legt op het bevorderen van de belangen van het land en het promoten van de Vlaamse identiteit en Vlaamse belangen. Deze doelen worden onder andere bereikt door het ondersteunen van culturele activiteiten die met Vlaanderen samenhangen.

De Vlaamse Vertegenwoordiging in Praag werd op 2 april 2007 geopend (Šedová 2011: 60) en sinds dat moment werkt het aan het promoten van de Vlaamse cultuur in Tsjechië, dat daarvoor vanuit Oostenrijk (VV in Wenen) werd gerealiseerd. Van september 2008 tot december 2011 gaf de VV in Praag samen met de Nederlandse ambassade een gemeenschappelijk cultuurprogramma uit. Sinds het jaar 2012 verzendt de VV een apart maandoorzicht van culturele evenementen die met Vlaanderen in verband staan.

Sinds 2007 ondersteunt de VV projecten, die meestal met het promoten van Vlaamse auteurs verbonden zijn. Steun kregen vooral de activiteiten die met de uitgave van een Tsjechische vertaling samenhangen. Kristien Hemmerechts, Geert Istendael, Saskia de Coster, Annelies Verbeke en Peter Terrin presenteerden zich op de belangrijkste boekenfestivals in Tsjechië, hun werken werden tijdens de Literatuurnacht voorgelezen en ze discuteerden met studenten neerlandistiek van verschillende afdelingen.

Een overzicht van door de VV in Praag ondersteunde acties, is te lezen in de bijlage D. Uit de gegevens blijkt duidelijk, dat de VV de Vlaamse productie in Tsjechië regelmatig aanmoedigt. Behalve de steun voor de publicatie van Vlaamse literatuur helpt de VV ook verschillende organisaties en instellingen, zoals de vereniging NE-BE of de nieuwe Nederlandstalige afdeling van Goethe-Instituut.

4 Het promoten en de receptie van Vlaamse literatuur in Tsjechië

In dit hoofdstuk wil ik de receptie en het promoten van Vlaamse literatuur in Tsjechië beschrijven. Ik wil niet hanteren de algemene ontwikkeling van de boekenmarkt of de tendensen van het lezerspubliek, omdat ik denk, dat daar al veel over is geschreven (Smolka Fruhwirtová 2011, Nováková 2013). Ik wil me alleen op de Vlaamse problematiek richten.

Zoals uit de conclusie van het eerste hoofdstuk blijkt, is de definitie van het begrip Vlaamse literatuur een ingewikkelde problematiek, zelfs binnen de Vlaamse literaire scene. Het is dan ook niet verwonderlijk dat ook in Tsjechië deze term geen duidelijke definitie heeft, zo het al behandeld wordt. De Vlaamse literatuur staat natuurlijk niet vaak in de volle belangstelling van de Tsjechische literaire scene. Maar wanneer dat wel gebeurt, wordt het vaakst als een onderdeel van de Nederlandse, of beter, Nederlandstalige ruimte gepresenteerd, eventueel in verband met de Belgische problematiek. Als een unieke culturele ruimte werd Vlaanderen maar een keer geïntroduceerd, namelijk in de hoofdrubriek van het literaire tijdschrift *Host* (3/2011).

Een ander kenmerk van de Tsjechische receptie is het gebruik van de begrippen *nizozemský* (Nederlands) en *nizozemskojazyčný/nizozemsky psaný* (Nederlandstalig). Helaas wordt vaak *Nederlandstalig* met *Nederlands* verwisseld. Het kan misschien een kleinigheid lijken, maar door deze kleinigheid wordt de Nederlandstalige literatuur met het land en niet met de taal geïdentificeerd. Ik ben overtuigd, dat deze passende benamingen makkelijk het publiek van de situatie binnen de Nederlandstalige culturele ruimte bewust kunnen maken. Ook onderzoekers van de receptie van Nederlandse (dat betekent: Nederlandstalige) literatuur in Tsjechië zijn niet consequent in het gebruik van de termen *nizozemský* en *nizozemskojazyčný*, maar de nieuwste werken zijn al min of meer correct, hoewel onbestendig (Nováková 2013).

In zover het om de Vlaamse literatuur gaat, besteden de onderzoekers er geen speciale aandacht aan. De bibliografieën van vertalingen uit het Nederlands naar het Tsjechisch (Krijtová, Pellar & Schürová 1994; Smolka Fruhwirtová 2011; database van *Vereniging van vertalers*⁷; geselecteerde bibliografieën van literaire tijdschriften) zijn nooit volgens het land of natie van herkomst verdeeld. De enige uitzondering is de speciale bibliografie van Vlaamse auteurs, die in het aan de Vlaamse literaire scene gewijd nummer van literair tijdschrift *Host* (3/2011) opgenomen werd.

⁷ in het Tsjechisch: *Obec překladatelů*

De belangrijkste onderzoekers van de kwestie van vertaalde Nederlandstalige literatuur in Tsjechië, Engelbrecht, en Smolka Fruhwirtová richten hun interesse nooit specifiek op de Vlaamse literatuur, met uitzondering van de bijdrage van Engelbrecht (2011: 83–107) over de vertalingen van Hendrik Conscience.

Desondanks kunnen we in hun werken interessante opmerkingen over de positie van Vlaamse literatuur in Tsjechië lezen.

Smolka Fruhwirtová schrijft in de voetnoot bij de inleiding van haar dissertatie(2011: 14):

Hoewel we de productie in het hele Nederlandstalige gebied reflecteren (d.w.z. zowel de noordelijke vorm van geschreven literatuur als de Vlaams geschreven literatuur), hebben onze vertalers en uitgevers zich bijna uitsluitend naar de Nederlandse literatuur gericht. Daarom zullen onze conclusies vooral over de relatie tussen de Nederlandse en de Tsjechische literaire scene gaan. De Vlaamse literatuur werd namelijk in de hele gevolgde periode alleen zeer sporadisch uitgegeven en vaak zonder enige kritische reflectie in de Tsjechische media⁸.

Verder hanteert ze de oorzaken van deze toestand, maar dit thema ga ik in het volgende hoofdstuk analyseren.

Aan dit citaat wil ik enerzijds het problematische gebruik van de termen Vlaams, Nederlands en Nederlandstalig demonstreren, anderzijds de onder de Tsjechische neerlandici algemeen verspreide opinie over de Vlaamse literatuur. De literatuur van het Nederlandstalige gebied is verdeeld in *de noordelijke vorm van geschreven literatuur* en *de Vlaams geschreven literatuur*. Deze verdeling beschouw ik als heel vaag, gezien de ingewikkelde problematiek van de Vlaamse canon. Ik denk dat het een diepere uitleg waard is. De opinie van de onderzoekster om geen aandacht aan Vlaamse literatuur te besteden omdat het zelden uitgegeven en gereflecteerd is, is helaas algemeen verspreid. Het informatie-vacuüm dat ondanks deze instelling bestaat, zal ik in mijn scriptie vullen.

Engelbrecht geeft in zijn bijdrage *Gouden sporen, capitein Bontekoe, blauwe maandagen*⁹ (2005) een ingewikkelder analyse van de problematiek van Vlaamse literatuur. Ook al zijn ze acht jaar oud, ik vind zijn opmerkingen passend en zal er in het volgende hoofdstuk meer over schrijven.

⁸ In het Tsjechisch: *Ačkoliv reflektujeme produkci v celé nizozemské jazykové oblasti (tj. jak literatury psané severní podobou nizozemštiny, tak literatury psané vlámsky), orientovali se překladatelé i nakladatelé téměř výhradně na literaturu nizozemskou. Proto naše závěry budou vypovídat převážně o vztahu mezi českým a nizozemským literárním prostředím. Literatura vlámská vycházela v celém sledovaném období totiž jen velmi sporadicky a často bez jakékoliv kritické reflexe v českých médiích.*

⁹ In het Tsjechisch: *Zlaté ostruhy, kapitán Bontekoe, modré pondělky*

Dit hoofdstuk verschaft een overzicht van met Vlaamse literatuur verbonden evenementen die in de Tsjechische literaire scene plaatsvonden na het jaar 1989. Deze informatie zal samen met de bibliografie van vertalingen de basis creëren voor de analyse van de ontwikkeling en hedendaagse positie van Vlaamse literatuur in Tsjechië.

4.1 Vlaamse literatuur als hoofdthema van literaire tijdschriften

De literaire tijdschriften zijn een goede basis voor de literaturen van kleine talen. Er kunnen verschillende genres en auteurs gepresenteerd worden, door middel van fragmenten van werken, essays, overzichtsartikels, recensies en andere artikels zodat een gevarieerd beeld van de betrokken literaire scene ontstaat. De Tsjechische literaire tijdschriften vermijden geen enkel thema: Bretagne, Bessarabië, Cuba, Brazilië, zijn alleen al een paar landen die het onderwerp waren gedurende dit jaar. Natuurlijk stonden sinds 1989 ook Nederland en Vlaanderen een paar keer in de belangstelling van literaire journalisten.

Eigenlijk kan met de literaire tijdschriften de ontwikkeling van de positie van de Vlaamse literatuur in Tsjechië goed getoond worden. Het blijkt dat de manier van presenteren van Vlaamse literatuur in Tsjechische literaire tijdschriften overeenkomt met de ontwikkeling van de receptie van Vlaamse literatuur in Tsjechië. Ik laat dit zien met vier nummers van tijdschriften, waarin Vlaamse literatuur verscheen.

Het themanummer van de kwaliteitskrant *Literární noviny* 20/1999 is weliswaar aan Nederlandse cultuur en literatuur gewijd, maar er staan ook een fragment van de vertaling van *Het Belgisch labyrint* (1998) van Geert Van Istendael en een kort gesprek met hem in (Nováková 2013: 27, 34). In de daaropvolgende jaren trekt de Vlaamse literatuur steeds meer aandacht.

4.1.1 Plav 7–8/2007

Plav is een Tsjechisch maandblad voor wereldliteratuur. De vakantie-editie van het jaar 2007 is een dubbelnummer, genaamd *Afbeeldingen uit Nederland en Vlaanderen*¹⁰. Dat belooft wat! De benaming suggereert dat er een verschil tussen Nederland en Vlaanderen bestaat en dat de lezer er misschien iets over te weten kan komen.

¹⁰ In het Tsjechisch: *Obrázky z Nizozemska a Flander*

Welnee, de inleiding toont al aan dat de inhoud daar niet over gaat. De editorial, geschreven door Marie Kantůrková (*Plav* 7-8/2007: 1) legt de termen Nizozemsko/Nizozemí/Holandsko (Nederland/Lage Landen/Holland) uit. Maar over Vlaanderen, zijn specifieke positie met betrekking tot België en Nederland, wordt geen woord geschreven. Dat is volgens mij jammer omdat het een geschikte mogelijkheid is om de verhoudingen tussen Nederland, België en Vlaanderen toe te lichten. De titel van dit nummer is ideaal voor zo'n uitleg, maar het wordt noch in de inleiding, noch ergens anders in het tijdschrift uitgelegd. Desondanks worden Vlaamse auteurs hierin opgenomen.

Er is een fragment van *De helaasheid der dingen*¹¹ van Dimitri Verhulst vertaald door Marta Nováková en Jochen van Vlem (*Plav* 7-8/2007: 15-23). De tekst is zowel in het Tsjechisch als in het Nederlands, beide versies op één pagina naast elkaar. Het wordt begeleid door een korte biografie van de schrijver en van de vertalers. In de biografie worden het werk, de prijzen en lezersreacties vermeld. Verhulst wordt in de *Generatie van Dertigers*¹² geplaatst, samen met de anderen leden. Zo kan de lezer de namen van hedendaagse Vlaamse auteurs als Yves Petry, Erwin Mortier, Peter Terrin, Margot Vanderstroeten, Tom Naegels en Annelies Verbeke leren kennen.

Een andere Vlaming in *Plav* 7-8/2007 is Kristien Hemmerechts, met een fragment van haar boek *Veel vrouwen, af en toe een man*¹³ (*Plav* 7-8/2007: 28-32), vertaald door Hana Hrochová. Ook deze tekst gaat vergezeld van de biografieën van de schrijfster en de vertaalster.

De laatste Vlaamse auteur is Dirk van Bastelaere, die met twee Nederlandse gedichten voor de rubriek *Moderne Nederlandstalige poëzie*¹⁴ was gekozen. Zijn gedicht *Heart you piece of shit* (*Plav* 7-8/2007: 74) en zijn korte biografie zijn gepubliceerd.

Er zijn geen andere Vlaamse bijdragen in het tijdschrift, maar de lezer is met de hedendaagse Nederlandstalige productie in Tsjechië bekendgemaakt door de bibliografie van bellettristische vertalingen uit het Nederlands van 2003 tot 2007. De lijst is voorzien van websites gerelateerd aan het thema en van een lijst van secundaire literatuur (beide zijn zowel in het Tsjechisch als in het Nederlands).

¹¹ In het Tsjechisch: *Rybník potopených tělíček/ De vijver der gezonken babylijkjes*

¹² In het Tsjechisch: *generace třicátníků*

¹³ In het Tsjechisch: *O mužích jen tu a tam*

¹⁴ In het Tsjechisch: *Moderní nizozemsky psaná poëzie*

De keuze van auteurs vind ik passend, evenals de lijsten van literatuur en bronnen. Maar het promoten van de Vlaamse kwestie is volgens mij absoluut onvoldoende, Vlaanderen wordt als een deel van Groot-Nederland gepresenteerd. Niet alleen is er geen (zelfs geen klein) artikel over de Vlaamse problematiek, ook het verschil tussen de Vlaamse en Nederlandse schrijvers wordt op geen enkele manier uitgelegd, ofschoon de auteurs als Vlamingen aangeduid worden.

Dimitri Verhulst is “geboren in het Belgische Aalst” en hij behoort tot de “nieuwe generatie jonge Vlaamse schrijvers”¹⁵ (*Plav* 7-8/2007: 15). Kristien Hemmerechts is “Vlaams prozaschrijfster”¹⁶ (*Plav* 7-8/2007: 28)

Dirk van Bastelare is “een symbool van het Vlaamse postmodernisme”¹⁷ (*Plav* 7-8/2007: 74).

De lezer wordt dus met de termen *Belgisch* en *Vlaams* in het kader van het Nederlands geconfronteerd, zonder toelichting te krijgen.

4.1.2 *Plav* 3/2009

Plav van maart 2009 heeft de titel *België: Literatuur aan de grenzen*¹⁸ en is aan de kwestie België gewijd. Ditmaal wordt in de inleiding van Lucie Koryntová (*Plav* 3/2009: 1) ook Vlaanderen vermeld, in de relatie met België en Wallonië. Het gaat namelijk over de omstandigheden in de literaire scene. De inleiding beschrijft de algemene situatie in België (drie talen) en de culturele en maatschappelijke relaties tussen die drie taalgebieden. Er wordt ook de essentiële vraag gesteld: “Is het mogelijk om over Belgische literatuur te praten?”

De tekst beweert dat de Waalse literatuur door het conflict met Frankrijk, en de Vlaamse literatuur door het conflict met Nederland worden gekenmerkt. En er is nog een andere bewering over Vlaanderen in de inleiding:

¹⁵ In het Tsjechisch: *nové generaci mladých vlámských spisovatelů*

¹⁶ In het Tsjechisch: *vlámská prozaička*

¹⁷ In het Tsjechisch: *symbolem pro vlámskou postmodernu*

¹⁸ In het Tsjechisch: *België: Literatura na pomezí*

“Noch Vlaanderen maakt geen gemeenschappelijke literaire ruimte uit met het naburige Nederland, maar elk gebied promoot zijn eigen literatuur, waarbij geldt, dat Vlamingen de Nederlandse literatuur kennen, maar niet omgekeerd.¹⁹”

De Belgische kwestie wordt gedetailleerd besproken in het interview ‘Waarom is België zinvol?’²⁰ van Martina Loučková met Geert van Istendael (*Plav* 3/2009: 2–5). Het is vooral gericht op de Vlaams–Waalse relaties, Van Istendael vermeldt bv. een gedeelte van de problematiek van de Vlaamse canon: de Vlaamse Franstalige literatuur (hij schrijft over Maurice Maeterlinck, Émile Verhaeren, Georges Rodenbach, Michel van Ghelderode en Jacques Brel – flammand française).

De rubriek *Het thema: Vlamingen*²¹ (*Plav* 3/2009: 29–38) bevat vier Vlaamse auteurs. Er is een fragment van de *Grote Europese Roman*²² van Koen Peeters (*Plav* 3/2009: 29–31), vertaald door Martina Loučková en nog een stuk proza, een fragment van *Slaap!* van Annelies Verbeke (*Plav* 3/2009: 35–38), de roman die op dat moment voorbereid werd voor vertaling door Jana Pellarová–Irmanová, en een fragment van Saskia de Costers *De Held* (*Plav* 3/2009: 49–50), die een jaar geleden uitgegeven werd in vertaling van Magda de Bruin-Hüblová. Poëzie wordt gerepresenteerd door drie stadsdichters: Tom Lanoye, Bart Moeyaert en Miriam Van hee (*Plav* 3/2009: 32–34). Van alle auteurs zijn er korte biografieën beschikbaar.

Er is ook een recensie te lezen. Onder de titel ‘Energie-bom waarna je je smaak verliest’²³ (*Plav* 3/2009: 47–50) analyseert Lucie Sedláčková het boek *De Held* van Saskia de Coster. Behalve de literaire analyse kan de lezer over een interessante opmerking nadenken: Sedláčková denkt dat in plaats van Saskia de Coster een minder specifieke auteur, bv, Tom Lanoye, Erwin Mortier, Dimitri Verhulst, Tom Naegels of Peter Verhelst zou als een vertegenwoordiger van hedendaagse Vlaamse schrijvers wordt voorgesteld. Het blijkt dat de uitgevers hun les hebben geleerd: Dimitri Verhulst en sinds kort ook Erwin Mortier zijn in het Tsjechisch gepubliceerd.

¹⁹ In het Tsjechisch: *Ani Vlámsko netvoří se sousedním Nizozemskem společný literární prostor, nýbrž každá oblast propaguje svou vlastní literaturu, přičemž platí, že Vlámové jsou znalí nizozemské literatury, ale naopak nikoliv.*

²⁰ In het Tsjechisch: *Proč má Belgie smysl?*

²¹ In het Tsjechisch: *Téma: Vlámové*

²² in de Tsjechische vertaling: *Brusel*

²³ In het Tsjechisch: *Energetická bomba, po které přejde chuť.*

Dit themanummer wordt ook door een selectieve bibliografie begeleid, ditmaal met een selectieve bibliografie van vertalingen van Vlaamse auteurs 1998–2009 (*Plav* 3/2009: 41–43). Het is eigenlijk de enige aparte Vlaamse bibliografie die tot nu verscheen.

4.1.3 *Host* 3/2011

Een doorbraak in het promoten van Vlaamse literatuur in Tsjechië kunnen we het themanummer van literair tijdschrift *Host* 3/2011 beschouwen. De rubriek *Wereld literatuur: Thema*²⁴ werd *Literair Vlaanderen*²⁵ (*Host* 3/2011: 77–112) genoemd. Het is volledig aan de Vlaamse literatuur gewijd.

De rubriek werd geopend met een essay van Tom Van Imschoot ‘Hoe werd de Vlaamse literatuur uitgevonden (Over het literaire mirakel dat in Vlaanderen aan het gebeuren is)’²⁶ (*Host* 3/2011: 78–83). De tekst over de ontwikkeling en hedendaagse positie van Vlaamse literatuur is een diepe analyse, die een uitgebreid overzicht van de problematiek biedt. Van Imschoot toont de Vlaamse literatuur in context van geschiedenis, cultuur en gemeenschap. Zijn essay brengt een nieuwe visie op Vlaamse literatuur die compleet onbekend is voor een Tsjechische lezer.

In een beknopte bijdrage wordt het begrip Vlaanderen uiteindelijk beschreven. Onder de titel ‘Waar ligt Vlaanderen’²⁷ (*Host* 3/2011: 81) vindt de Tsjechische lezer een uitleg van deze ingewikkelde problematiek. Hij komt niet alleen de omschrijving van het Vlaamse gebied en zijn steden te weten, maar ook de Vlaamse cultuur en karakteristiek.

De educatieve functie bevat nog een tekst, de bijdrage van Magda de Bruin-Hübllová over Nederlands-Vlaamse verhoudingen, ‘Vlamingen contra Nederlanders’²⁸ (*Host* 3/2011: 103)

Natuurlijk zijn er de vertegenwoordigers van het hedendaagse Vlaamse proza. Zoals de fragmenten van *Suikerspin* van Eric Vlaminck (*Host* 3/2011: 84–87) en *Wij* van Elvis Peeters (*Host* 3/2011: 88–91), beide vertaald door Martina Loučková, en *De bewaker* van Peter Terrin (*Host* 3/2011: 92–95) vertaald door Marek Sečkař. Alle teksten worden begeleid door beknopte biografieën van de auteurs en annotaties van de werken.

²⁴ In het Tsjechisch: *světová literatura: Téma*

²⁵ In het Tsjechisch: *Literární Flandry*

²⁶ In het Tsjechisch: ‘Jak byla vynalezena vlámská literatura (O literárním zázraku který probíhá ve Flandrech)’

²⁷ In het Tsjechisch: ‘Kde leží Flandry’

²⁸ In het Tsjechisch: ‘Vlámové kontra Nizozemci’

De volgende pagina's bemoeien zich met het Joodse aspect van Antwerpen. Er is een korte inleiding tot de problematiek 'Joodse Antwerpen'²⁹ (*Host* 3/2011: 98–99), die wordt gevolgd door het korte essay van Joseph Pearce, een Engels-Vlaams Joodse schrijver uit Antwerpen, 'Wie ben ik, denkt u?'³⁰

In de sectie poëzie ontmoet de lezer de Antwerpse stadsdichter Peter Holvoet-Hanssen via zijn gedicht *De charter* (geschreven samen met de troubadour van de Antwerpse stadswijk Ekeren) (*Host* 3/2011: 100) en via het gesprek met Marek Sečkař 'Het stadsbestuur beschouwt me als een dichter-zeerover'³¹ (*Host* 3/2011: 101–102). Er is ook een kleine notitie over de functie van de stadsdichter. Maar zo'n voorstelling van de poëzie zou niet voldoende zijn, daarom wordt het gedicht van de stadstroubadours begeleid door een kleine anthologie van de hedendaagse Vlaamse poëzie *De zee is hoog en honderd daken breed*³² (*Host* 3/2011: 104–112). De anthologie bevat: Hugo Claus: *Op de dijk*³³, Leonard Nolens: *****, Stefan Hertmans: *Rijpe kersen*³⁴, Dirk van Bastelaere: *Fabels van het Heilig Haart*³⁵, Peter Verhelst: *Toen we uit het raam van de hotelkamer...*³⁶, Eva Cox: *Een stad is een sluis*³⁷, Els Moors: *Op het dak van het huis met de windwijzer*³⁸, Miriam van hee: *Film*, Charles Ducal: *Het werk*³⁹. Alle gedichten werden vertaald door Martina Loučková.

Zoals ik al opgemerkt heb, vind ik dit themanummer een doorbraak wat de promotie van Vlaamse literatuur in Tsjechië betreft. De keuze van fragmenten is volgens mij zeer passend, maar nog beter vind ik, dat de literaire teksten in een algemeen perspectief voorgesteld worden. De lezer leert alle samenhangen van de Vlaamse literatuur en bovendien nog enige bijzonderheden (stadsdichters, Joods Antwerpen). Het is de eerste keer dat de Vlaamse literatuur op een complexe manier beschreven wordt door de Tsjechische literaire scene.

²⁹ In het Tsjechisch: 'Židovské Antverpy'

³⁰ in het Tsjechisch: 'Kdo si myslíte, že jsem?'

³¹ in het Tsjechisch: 'Vedení města mě považuje za básnického piráta'

³² in het Tsjechisch: *Moře je vysoké a sto střeš široké: Malá antologie současné vlámské poëzie*

³³ in het Tsjechisch: *Na nábreží*

³⁴ in het Tsjechisch: *Zralé třešně*

³⁵ in het Tsjechisch: *Bajky o svatém srdci*

³⁶ in het Tsjechisch: *Když z okna hotelového pokoje jsme*

³⁷ in het Tsjechisch: *Město je stavidlo*

³⁸ in het Tsjechisch: *Na střeše domu s větrnou korouhvičkou*

³⁹ in het Tsjechisch: *Dílo*

Daarom vind ik het jammer, dat veel teksten eigenlijk niet uit het Nederlands zijn vertaald. Het essay van Van Imschoot is vertaald door Marek Sečkař uit het Engels, net als het gesprek met Peter Holvoet–Hanssen. Bronnen van deze werken zijn niet vermeld, dus het is mogelijk dat ze oorspronkelijk in het Engels geschreven zijn. Maar *De bewaker* van Peter Terrin is ook uit het Engels vertaald. Marek Sečkař vertaalde de Engelse vertaling van Ina Rilke. Dit project werd ondersteund door de EU, maar ik weet niet of dat een voldoende reden voor een dubbelvertaling is. De vertalingen uit het Nederlands zijn bovendien alle door één vertaalster gerealiseerd, Martina Loučková, alsof er geen andere vertalers uit het Nederlands in Tsjechië zijn.

Ik vind dit nummer van *Host* de belangrijkste promotie van Vlaamse literatuur in Tsjechië sinds 1989 en ik vind dat het een samenwerking van meer vertalers verdiende, die met Nederlandse bronnen zouden werken. Er zijn genoeg ervaren deskundigen of zelfs studenten, die zo een kans zouden krijgen (zoals de studenten uit Brno in Plav 7–8/2007).

4.1.4 PROSTOR 95–96

Revue PROSTOR is een maatschappelijk en cultureel tijdschrift dat per kwartaal uitgegeven wordt. Het dubbelnummer 95/96 heet *Cultuurkruispunten: Praag – Brussel, Tsjechen en Belgen in dialoog*⁴⁰. De bijdragen in deze aflevering van driehonderd pagina's gaan over de Tsjechisch–Belgische verhoudingen in het kader van de maatschappij, politiek, cultuur, kunst en literatuur. Er zijn dus verschillende teksten te vinden die zich met de situatie in België en haar relatie met Tsjechië bezighouden. Ik zal alleen over de bijdragen schrijven die een band met de Vlaamse literatuur hebben.

Veronika ter Harmsel Havlíková hanteert in het artikel 'Vlaamse literatuur op de stijging'⁴¹ (PROSTOR 95/96 2012: 250–253) over de geschiedenis van de Vlaamse literatuur en over haar hedendaagse situatie. Het is een diepe analyse van de problematiek van de Vlaamse literatuur, zowel in het algemeen, als in de betrekking tot Tsjechië. Zij wijdt zich ook aan de Tsjechische vertalingen van Vlaamse literatuur.

Deze bijdrage wordt begeleid door een fragment van *De intrede van Christus in Brussel* van Dimitri Verhulst (PROSTOR 95/96 2012: 289–294), in een vertaling van Veronika ter Harmsel Havlíková. Er is ook een beknopte biografie van de auteur en van het werk toegevoegd.

⁴⁰ In het Tsjechisch: *Kulturní křižovatky: Praha – Brusel, Češi a Belgičané v dialogu*

⁴¹ In het Tsjechisch: 'Vlámská literatura na vzestupu'

Revue PROSTOR geeft een gedetailleerde afbeelding van België en van de Vlaams-Waalse problematiek. Door de verschillende teksten kan de lezer een dieper inzicht krijgen. En ook al is de ruimte voor het thema van de Vlaamse literatuur niet groot, ik denk de impressie van de twee bijdragen voor de Tsjechische lezer zeer interessant kan zijn.

In deze vier tijdschriften is de ontwikkeling van de receptie van Vlaamse literatuur goed zichtbaar. In *Literární noviny* (20/1999) is de Vlaamse problematiek een marginaal thema. In *Plav 7-8/2007* werd Vlaanderen als een onderdeel van Groot-Nederland beschouwd en twee jaar later in *Plav 3/2009* werd de Vlaamse literatuur in het kader van de Belgische problematiek voorgesteld en stond daar tegenover Wallonië. Tenslotte werd in *Host 3/2011* Vlaanderen als een uniek gebied met specifieke literatuur gepresenteerd.

4.1.5 ILiteratura

ILiteratura is een elektronisch literair tijdschrift. Volgens de website is het ontstaan tussen 2000 en 2002 als een non-profit- en een onafhankelijke organisatie. *ILiteratura* werkt als een gewoon literair tijdschrift en functioneert tegelijkertijd als een archief en informatiebron.

De Vlaamse literatuur kunnen we natuurlijk niet in een aparte sectie vinden. Het is ingedeeld in de afdeling *boeken: Nizozemsko, België*. Hierbinnen bestaat geen verdere verdeling. *ILiteratura* beschouwt dus de Vlaamse literatuur als een onderdeel van de Nederlandse – volgens de theorie van Groot-Nederland.

Artikels met een Nederlandstalige thematiek worden sinds het jaar 2009 gepubliceerd. De lezer kan verschillende genres vinden – portretten van auteurs, annotaties, fragmenten van werken (gepubliceerd, in voorbereiding, of nog niet gepubliceerd), actualiteiten, studies, recensies, overzichten, kritieken op vertalingen, gesprekken e.a.

De belangrijkste medewerker van deze sectie is Magda de Bruin-Hüblová. Zij is de auteur van de meeste artikels en zij stelt het jaarlijkse overzicht van Tsjechisch-Nederlandse acties en andere informatieoverzichten samen.

Belangstelling voor Vlaamse literatuur staat meestal in betrekking tot een publicatie van een nieuwe Tsjechische vertaling. Dan verschijnen er meer artikels over. Zoals de laatste keer toen *De bewaker* van Peter Terrin werd uitgegeven. *ILiteratura* publiceerde zijn portret, een fragment van het boek en vervolgens de recensie.

Op dit moment is *ILiteratura* de beste bron van informatie over Nederlandstalige boeken op de Tsjechische boekenmarkt. In de bijlage is een overzicht van artikels over Vlaamse auteurs te vinden.

4.2 Literaire evenementen

Nu zal ik even stilstaan bij de literaire evenement in Tsjechië, die met de Vlaamse literatuur verbonden zijn.

Behalve het promoten via de literaire tijdschriften en via de pers in het algemeen zijn voor de literaire scene ook de culturele evenementen belangrijk. Literaire avonden, verschillende lezingen en discussies, acties die literatuur met andere genres samenbrengt en persoonlijke presentaties van schrijvers: dat zijn de gebeurtenissen die de literaire scene als een levend onderdeel van cultuur en maatschappij voorstellen.

Dankzij verschillende instellingen neemt ook de Vlaamse literatuur aan de Tsjechische literaire scene deel.

4.2.1 NE-BE

NE-BE is een instelling voor Nederlandse en Vlaamse cultuur. De benaming ontstaat door het afkorten van: Nederland-België. De vereniging is opgericht door neerlandici en andere mensen die zich professioneel met het Nederlands bezighouden. NE-BE brengt mensen samen die in de cultuur, geschiedenis en maatschappij van Nederlandstalige gebieden geïnteresseerd zijn. Iedereen met deze interesses kan lid worden. De activiteiten van de instelling worden door verschillenden sponsors ondersteund, o.a. door de Nederlandse ambassade, de VV in Praag en uitgeverijen die Nederlandstalige literatuur publiceren.

De belangrijkste doelstelling van NE-BE is het verspreiden van informatie over Nederlandstalige gebieden. Dat wordt op verschillend manier gerealiseerd. De instelling informeert vooral over culturele gebeurtenissen in Tsjechië die met Nederland of Vlaanderen verbonden zijn. Via de website en het jaarboek presenteert de vereniging theatervoorstellingen, tentoonstellingen, lezingen, concerten e.a. Behalve deze bedrijvigheid is de vereniging ook zelf actief en organiseert literaire avonden (meestal over boeken die al in het Tsjechisch vertaald zijn), lezingen over schilderkunst en monumenten, uitstapjes, muziekavonden en discussies over film, theater of danstheater. De instelling heeft ook een bibliotheek van Nederlandstalige boeken opgericht, die nu een gedeelte van de afdeling De Boeken van de Buren uitmaakt. Het onderhouden van

banden met andere instellingen die zich met de cultuur van Nederlandstalige gebieden en dergelijke thema's bezighouden, is ook op de agenda van NE-BE gezet.

Ik zal geen volledig overzicht van de activiteiten van de vereniging geven, omdat Eliška Nováková er al gedetailleerd over schreef in haar scriptie (2013: 14–23). De instelling besteedt geen speciale aandacht aan Vlaanderen, maar vermijdt het thema niet.

In 2006 vond een literaire avond over Hugo Claus en zijn roman *De Geruchten* plaats. Een jaar later kwam Geert van Istendael met zijn boek *Mijn Nederland* (2005 in het Nederlands, 2007 in het Tsjechisch) op bezoek.

In 2013 werden twee literaire avonden met o.a. Vlaamse thematiek gerealiseerd, beide in samenwerking met de Stadsbibliotheek van Praag. Eerst was er de *Poëtische avond* in *House of reading*, georganiseerd door Ne-Be en. Tijdens deze avond werden werken van moderne Nederlandse en Vlaamse dichters in de context van de huidige Nederlandstalige literaire scene aan het Tsjechische publiek voorgesteld.

Het tweede evenement was de *Avond van de Vlaamse en Nederlandse literatuur*, geïnitieerd in het kader van het project *Avonden van de Europese literatuur*, waar de Vlaamse en Nederlandse hedendaagse literatuur voorgesteld werd door de vertaalsters Magda de Bruin-Hübllová, Martina Loučková en Lucie Smolka Fruhwirtová. De avond was georganiseerd in samenwerking met het Stadsbibliotheek.

Ne-Be is een goede promotor van de beide Nederlandstalige literaire scenes: de Nederlandse en de Vlaamse.

Wat de terminologie betreft, is het gebruik van de term *Vlaams* inconsistent en soms door *Belgisch* vervangen, maar aangezien de informatie voor het geïnteresseerde publiek bestemd is, vind ik het niet zo'n ernstig gebrek. Daarentegen kunnen de organisatoren, die zich professioneel met het Nederlands bezighouden, zich juist om die reden correct uitdrukken.

4.2.2 Svět knihy (Boekenwereld)

De Boekenwereld is het belangrijkste literaire evenement in Tsjechië. Het is een internationaal literair festival en boekenbeurs, die jaarlijks in Praag georganiseerd wordt. Het is een uitstekende mogelijkheid voor uitgeverijen voor het promoten van nieuwe auteurs en ook van de nationale literaturen.

De laatste tijd bezoeken de Vlaamse auteurs de Boekenwereld regelmatig. In mei 2000 was het bezoek van Geert Istendael geplant, vreemd genoeg in het kader van het programma van de toenmalige eregast – de Franstalige Belgische gemeenschap Déléation Wallonië – Bruxelles. Dit evenement werd uiteindelijk niet gerealiseerd.

Vlaanderen had nooit een zelfstandige presentatie. Er bestaat ook geen samenwerking met Wallonië. Zowel Nederland als Wallonië promoten hier hun literaturen via autonome stands.

In de periode 2000–2008 kwam er geen enkele schrijver uit Vlaanderen of Nederland naar Praag. Geert van Istendael was dus negen jaar later de eerste Nederlandstalige auteur die op de *Boekenwereld* optrad. Hij werd begeleid door de schrijfster Saskia de Coster, die haar roman *De Held* presenteerde. In 2010 had het festival Annelies Verbeke te gast. Ze kwam om de Tsjechische vertaling van haar boek *Slaap!* te promoten. Een jaar later werd *Boekenwereld* door Dimitri Verhulst bezocht, die zijn roman *Godverdomse dagen op een godverdomse bol* voorstelde. In 2012 werd het boek *De bewaker* van Peter Terrin gepresenteerd, de auteur was in persoon aanwezig. Dit jaar is de reeks van Vlaamse aanwezigheid op het festival doorbroken, maar de Vlaamse literatuur kwam toch naar Praag, via het project *De nacht van de literatuur Praag*.

Volgens mij is er een duidelijke relatie tussen het promoten van de Vlaamse literatuur op de *Boekenwereld* en de activiteiten van VV in Praag. De VV ondersteunde alle bezoeken van Vlaamse auteurs en de traditie van Vlaamse aanwezigheid ontstond na de stichting van de instelling in Praag. Ik vind het jammer dat de Vlaamse Gemeenschap geen eigen presentatie op het festival heeft, of dat Vlaanderen en Wallonië niet samenwerken, maar ik hoop dat de situatie zich verbeteren zal.

4.2.3 Noc literary (De nacht van literatuur Praag)

De nacht van de literatuur vind jaarlijks in Europese steden plaats, in Praag vanaf het jaar 2007. Het Tsjechische centrum werkt met verschillende culturele instellingen en verenigingen samen om het beste van de hedendaagse Europese literatuur voor te stellen. In verschillende steden in Europa (Praag, Wroclaw, London, Dublin e.a.) worden werken van zowel kleine als grote literaturen op een interessante manier gepresenteerd.

In verschillende ruimten in Praag (galerie, kerk, metro, bioscoop) worden fragmenten van nieuwe publicaties van Tsjechische of buitenlandse auteurs voorgelezen. De interpreten zijn vooral Tsjechische acteurs of andere bekende personen.

De eerste Vlaamse vertegenwoordiger was in het jaar 2009 Saskia de Coster, die persoonlijk aanwezig was bij de voorlezing van haar boek *De Held*, door Ivan Řezáč. Een jaar later las de jonge Tsjechische actrice Martha Issová een fragment van *Slaap!* van Annelies Verbeke voor, die zelf was gekomen om te luisteren. In 2011 werd een fragment van *Godverdomse dagen op een godverdomse bol* van Dimitri Verhulst door de Tsjechische acteur Martin Stránský voorgelezen. In de volgende jaargang las Miroslav Táborský, ook een erkende acteur, een stuk van *De bewaker* van Peter Terrin. De lezing vond in een geschikte ruimte plaats – in een modern kantoorgebouw. Dit jaar werd de roman *Marcel* van Erwin Mortier gepresenteerd. Miloslav König las uit het boek voor in een protestantse kerk.

Sinds het jaar 2009 worden naast de Nederlanders ook de Vlaamse schrijvers tijdens *De Nacht van de literatuur* gepromoot. Het zijn altijd auteurs, van wie boeken pas onlangs in een Tsjechische vertaling gepubliceerd zijn. De avondlijke lezingen zijn nauw gerelateerd aan de activiteiten op de *Boekenwereld*. Dat vind ik zeer verstandig, net als het feit dat de auteurs tijdens hun verblijf in Tsjechië ook anderen steden bezoeken (Brno, Olomouc) en hun tijd ook aan studenten neerlandistiek besteden. Samen met boekenfestival *Boekenwereld* is *De nacht van de literatuur* de belangrijkste actie die Vlaamse literatuur regelmatig promoot. Ook hier zie ik een samenhang met de VV in Praag, die beide evenementen ondersteunt.

5 Analyse van de bijlagen

Bibliografieën en bijlagen

Een van de doelstellingen van mijn scriptie is het samenstellen van een zo gedetailleerd mogelijke bibliografie van vertalingen van de Vlaamse literatuur in het Tsjechisch na het jaar 1989. Op basis van deze gegevens wil ik de ontwikkeling van de positie van Vlaamse literatuur binnen de Tsjechische literaire scene analyseren. De uitkomst van de analyse presenteer ik in dit hoofdstuk.

De bibliografieën, bijgesloten aan het einde van dit document, heb ik uit verschillende bronnen samengesteld. Ik gebruik vooral de gemeenschappelijke vertalingen-database van het *VFL* en het *NLF*, maar ook andere bronnen, zoals de selectieve bibliografieën in het tijdschrift *Plav*, in de nummers 7–8/2007 en 3/2009 van Marta Nováková en andere selectieve bibliografie van het proefschrift van Smolka Fruhwirtová. Ik werk ook met de literatuurlijst van de vereniging NE–BE en gedeeltelijk met de *Bibliografie van vertalingen uit het Nederlands in het Tsjechisch en Slowaaks vanaf 1890 tot 1993* van Olga Krijtová, Ruben Pellar en Petra Schürová en met gegevens uit de database van *De vereniging van vertalers*⁴².

Uit deze opsomming blijkt, dat er relatief veel informatie over het thema van deze scriptie beschikbaar is. Het samenstellen van een verdere bibliografie lijkt onnodig en is water naar de zee dragen. Maar alleen tot dat de lezer vindt, dat de bibliografieën de Nederlandse en Vlaamse auteurs niet onderscheiden, zelf het *VFL* en het *NLF* hebben een gemeenschappelijke database, die geen filtratie volgens het afkomst van de auteur mogelijk maakt.

Om informatie over de Vlaamse literatuur te krijgen is het dus elke keer nodig om Vlaamse auteurs van de Nederlandse te scheiden. De enige uitzondering is de selectieve bibliografie van Vlaamse auteurs in *Host* 3/2011, die echter een beperkte periode beschrijft: van 1998 tot 2008 en sommige belangrijke werken uitgegeven voor 1998. Dat zijn natuurlijk niet voldoende gegevens om een diepere analyse van de situatie van de Vlaamse literatuur in Tsjechië mee uit te voeren.

Ik heb dus op basis van alle vermelde bronnen een eenheidsbibliografie van Vlaamse literatuur samengesteld, door de selectie van Vlaamse auteurs. De keuze maak ik volgens de criteria die ik in het eerste hoofdstuk definieerde. De criteria zijn wat vrij, zodat ik ook de werken in het Engels of in het Frans in de lijst kan opnemen. Zo is op

⁴² In het Tsjechisch: *Obec překladatelů*

mijn lijst ook het Engelse essay van Tom van Imschoot of Joseph Pearce (oorspronkelijke taal is onbekend) e.a. te vinden.

De bibliografie van Vlaamse werken heb ik zowel in de alfabetische (bijlage A1) als in de chronologische volgorde (bijlage A2) gerangschikt. Om een vergelijking mogelijk te maken, heb ik ook de bibliografie van de Nederlandse literatuur in het Tsjechisch samengesteld (bijlage B). De bibliografieën zijn vergezeld van het overzicht van boeken, die door de literaire fondsen (VFL, NLF en NLPVF) ondersteund worden (bijlage C) en met een lijst van evenementen die door de VV in Praag (bijlage D) worden bevorderd. Er is ook een overzicht van artikels over de Vlaamse literatuur, gepubliceerd op *iLiteratura.cz* van 2007 tot 2012 (bijlage E), te vinden en aan het einde staan lijsten van laureaten van Nederlandstalige literatuurprijzen (bijlage F).

In de volgende passages wil ik de bevindingen van mijn analyse presenteren. Ik houd me bezig met het beschrijven van het aantal Vlaamse boeken op de Tsjechische boekenmarkt, hun uitgeverijen en vertalers, en daarnaast met het vergelijken van deze situatie met die van de Nederlandse literatuur. Ook onderzoek ik de invloed van het VFL.

Aantal Vlaamse boeken op de Tsjechische boekenmarkt

Het aantal Vlaamse boeken is natuurlijk veel kleiner dan het aantal Nederlandse boeken, maar dat is te verwachten, gezien de grootte van het gebied, van zijn boekenmarkt en het aantal lezers.

Gemiddeld verschijnt er één Vlaamse boek in het Tsjechisch per jaar. Maar vaak is het geen belletrie, maar een thematische bloemlezing (*Vlaamse sprookjes* 1997), een kinderboek, een detectiveroman of zelfs een prulboek (*Limousine* 2003). In de periode 1993–1995 werden geen Vlaamse auteurs uitgegeven.

De eerste Vlaamse kwaliteits-belletrie kunnen de Tsjechische lezers in 2004 vinden: *Dondermiddag. Halfvier.* van Kristien Hemmerechts. Daarna komen met korte pauzen ook andere hedendaagse auteurs uit Vlaanderen op de markt. Tot nu toe is het meest succesvolle jaar het jaar 2011, wanneer de Vlaamse literatuur het thema van een literair tijdschrift is (*Host* 3/2011: 79–112) en bovendien worden drie Vlamingen gepubliceerd: Diane Broeckhoven, Herman Brusselmans en Dimitri Verhulst.

In 2011 komt alleen Peter Terrin met zijn *De bewaker* en er verschijnen twee artikels in de *revue PROSTOR* die aan de Vlaamse literatuur zijn gewijd, maar in het begin van 2012 verschijnen er weer twee Vlaamse romans, dus het blijkt, dat de trend van het doorzetten van de Vlaamse literatuur op de Tsjechische boekenmarkt aanhoudt.

Uitgeverijen

Er is geen uitgeverij in Tsjechië, die zich systematisch op de Vlaamse literatuur concentreert. Meestal geeft de uitgeverij een enkel Vlaamse boek uit, of door toeval of door de personale inzet van een vertaler. De uitzonderingen zijn *Cinemax*, *Eroika*, *Mladá Fronta* en *Albatros*.

Albatros richt zich op de kinderliteratuur en publiceerde Doorselaar (1998) en Didelez (2007). *Cinemax* heeft een editie gewijd aan de Nederlandstalige literatuur, de *Nederlandse editie*, en in deze editie verschijnt *Het Belgisch labyrint* (1998). In hetzelfde jaar vertaalt de vrouw van de leider van de uitgeverij, vertaalster Petra Schürová, ook twee Vlaamse detectiveromans, *De kinderen van Chronos*⁴³ (1998) van Peter Aspe en *Stuken van mensen*⁴⁴ (1998) van Bob Mendes. Na de opheffing van de uitgeverij worden de vervolgen van deze romans in de uitgeverij *Mladá Fronta* gepubliceerd (*Het vierkant van de wraak*⁴⁵ 2002 en *De smaak van vrijheid*⁴⁶ 2006). Deze uitgeverij probeert ook hedendaagse schone letteren uit te geven; in 2011 wordt een roman van Verhulst gepubliceerd (*Godverdomse dagen op een godverdomse bol*⁴⁷). *Eroika* beproeft haar geluk met hedendaagse Vlaamse schrijfsters al voor de tweede keer. In het jaar 2004 met Kristien Hemmerechts (*Dondermiddag. Halfvier*⁴⁸.) en in 2011 met Diane Broeckhoven (*De buitenkant van meneer Jules*⁴⁹). Het blijkt, dat ook de uitgever van *Slaap!*⁵⁰ (2010) van Annelies Verbeke, *Knihy Zlín*, met deze auteur doorgaat; in maart 2013 wordt een ander boek van haar gepubliceerd – *Vissen redden*⁵¹. Beide romans verschijnen in de editie NEEWIT, die de jonge Europese literatuur in kaart probeert te brengen. Hopelijk zal de reeks niet alleen met Verbeke maar ook met andere Vlaamse schrijvers doorgaan. *Paseka*, die *De geruchten* (2005) uitgeeft, brengt in maart 2013 ook de roman *Marcel* van Erwin Mortier op de markt. *Paseka* sluit aan op de humoristische sfeer van de roman van Claus, maar het is niet duidelijk of het toevallig is, of een begin van een concept.

⁴³ In het Tsjechisch: *Tajemství mladíkova hrobu*

⁴⁴ In het Tsjechisch: *Kusy lidí*

⁴⁵ In het Tsjechisch: *Kvadratura pomsty*

⁴⁶ In het Tsjechisch: *Chuť svobody*

⁴⁷ In het Tsjechisch: *Úprdelný dny na úprdelný planetě*

⁴⁸ In het Tsjechisch: *Čtvrtek odpoledne. Půl čtvrté.*

⁴⁹ In het Tsjechisch: *Ještě jeden den s panem Julesem*

⁵⁰ In het Tsjechisch: *Spi!*

⁵¹ In het Tsjechisch: *Spaste ryby!*

Er bestaat op dit moment geen uitgeverij op de Tsjechische boekenmarkt, die zich in het kader van een editie met Vlaamse, of op zijn minst Nederlandstalige literatuur bezig houdt. De oorzaken van deze toestand beschrijft Petra Schürová in het gesprek over de ter ziele gegane *Nederlandse editie* van de *Cinemax*-uitgeverij (Nováková 2013: Bijlage nr. 1).

De realisatie van de vertalingen van Vlaamse literatuur zie ik dus eerder ontstaan in een editie, gericht op hedendaagse Europese literatuur (zoals NEEWIT van *Knihy Zlín*), dan in een gespecialiseerde editie van Vlaamse/Nederlandstalige literatuur.

De vertalers

Gezien het aantal van vertalingen van Vlaamse literatuur in het Tsjechisch is het duidelijk dat er geen vertaler is, die zich uitsluitend met Vlaamse literatuur bezig houdt. In de bibliografie vindt de lezer zowel actieve vertalers uit het Nederlands, als volledig onbekende namen.

De gevestigde vertaalsters (de vertaal-scène is in Tsjechië bijna uitsluitend vrouwelijk) die Vlaamse auteurs vertaalden zijn Olga Krijtová, Petra Schürová, Magda Hüblová, Veronika ter Harmsel Havlíková en Jana Pellarová-Irmanová. De laatstgenoemde vertaalster is op het gebied van Vlaamse literatuur het meest actief. Haar naam vinden we in de colofon van boeken van Geert Istendael, Annelies Verbeke en Kristien Hemmerechts. Veronika ter Harmsel Havlíková vertaalde Dimitri Verhulst en de nieuwe roman van Erwin Mortier (niet opgenomen in de bibliografie). Drie Vlaamse detectiveromans zijn vertaald door Petra Schürová. De beroemdste vertaalster uit het Nederlands, Olga Krijtová, nam deel aan het publiceren van *De geruchten* (2005), van een kinderboek – *Ik heet Kasper* (1998) en van een populair boek – *De man zonder uniform* (1992). Olga Krijtová vertaalde dus alleen een Vlaamse roman, maar zijn vertalingen was een succes. *De geruchten* kregen als het enige Vlaamse boek een literatuurprijs – *Magnesia Litera* voor de categorie van vertaalde literatuur. De actieve popularisator van de Nederlandstalige literatuur in Tsjechië, Magda de Bruin-Hüblová, houdt zich vooral met Nederlanders bezig, zij vertaalde maar één Vlaamse werk: *De Held* (2008) van Saskia de Coster.

Naar mijn mening is het zinvol, dat de gevestigde vertalers hun aandacht ook aan de Vlaamse literatuur beginnen te schenken. Maar nog beter is volgens mij het feit, dat sommige van de nieuwste vertalingen van Vlaamse auteurs, *De buitenkant van meneer*

*Jules*⁵² (2011), *Ex-drummer*⁵³ (2011) en *De bewaker*⁵⁴ (2011) door niet heel bekende of beginnende neerlandici zijn vertaald.

Wat ik niet zo goed vind is het aantal vertalingen via een derde taal. Soms maakt het niet uit, zoals bij de vertaling van prulboek *Limousine*⁵⁵ (2003), of kinderboek *Rikki durft*⁵⁶ (2002) uit het Engels. Maar soms is het onzinnig zoals het vertalen van de gedichten van Germain Droogenbroodt uit het Engels en uit het Duits (2000). Ook het besproken themanummer van het tijdschrift *Host* 3/2011 bevat essays en artikels die via het Engels zijn vertaald. Het inleidende essay van Tom Van Imschoot, het gesprek met Peter Holvoet-Hanssen, het essay van Joseph Pearce en zelfs het fragment van *De bewaker* van Peter Terrin zijn uit het Engels vertaald door Marek Sečkař. Wel is het mogelijk, dat de essays van Van Imschoot en Pearce echt in het Engels geschreven zijn. Was het nodig om met Holvoet-Hanssen niet in zijn moedertaal te spreken? En waarom kon *De bewaker* niet gewoon uit de oorspronkelijke taal vertaald worden? Het thema *Literair Vlaanderen* is eigenlijk voorbereid door twee mensen: Martina Loučková en Marek Sečkař. Martina Loučková vertaalde uit de Nederlandse bronnen, Marek Sečkař uit de Engelse, blijkbaar omdat hij geen Nederlands spreekt. Dat is volgens mij onverstandig. Er zijn toch veel ervaren vertalers, of zelfs studenten, die graag een kans zouden willen krijgen om hun vertaling te publiceren (zoals in *Plav* 7-8/2007). De andere mogelijkheid is de fragmenten van de romans met die de vertalers pas bezig zijn te publiceren. Het besproken nummer van *Host* vind ik belangrijk voor de positie van de Vlaamse literatuur in de Tsjechische literaire scène en ik hoop dat als er over Vlaanderen weer een literair tijdschrift verschijnt, dat dan de keuze van de vertalers en de vertaalmethoden beter zal zijn.

Ik geloof ook dat de nieuwe generatie van vertalers uit het Nederlands haar aandacht ook verder aan de Vlaamse literatuur zal schenken.

⁵² In het Tsjechisch: *Ještě jeden den s panem Julesem*

⁵³ In het Tsjechisch: *Bývalý bubeník*

⁵⁴ In het Tsjechisch: *Hlídač*

⁵⁵ In het Tsjechisch: *Limuzína*

⁵⁶ In het Tsjechisch: *Rikki*

Literatuurprijzen

De laureaten van literatuurprijzen zijn veelvuldig door de buitenlandse uitgevers voor de vertaling gekozen. De kwaliteit van de bekroonde literaire werk werd door een jury bevestigd en het bezit van een prijs helpt ook met het promoten.

Bijvoorbeeld de laureaten van *Duitse boekenprijs*⁵⁷ worden regelmatig binnen een korte tijd in het Tsjechisch vertaald. De laureaat van 2006 *De onbemiddelde*⁵⁸ – Katharina Hacker verscheen in 2010, de laureaat van 2007 *De middagheks* – Julia Franck⁵⁹ in 2008, de laureaat van 2009: *Je sterft niet*⁶⁰ – Kathrin Schmidt in 2012, de laureaat van 2010 *Duiven vliegen omhoog*⁶¹ – Melinda Nadj Abonji in 2011.

Om te bepalen of de keuze van Vlaamse auteurs ook door deze factor beïnvloed wordt, heb ik lijsten van laureaten van de belangrijkste Nederlandstalige literatuurprijzen samengesteld (*AKO, Libri, Boekenuil* en *Prijs der Nederlandse Letteren*). Als ik de lijsten met de bibliografie van Tsjechische vertalingen vergeleek, was het duidelijk, dat de bekroning niet één van de beslissende factoren voor de selectie was.

De enige twee auteurs die één van de geselecteerde prijzen ontvangen waren Hugo Claus (*Libri* in 1997 voor *De geruchten*) en Dimitri Verhulst (*Libri* in 2009 voor *Godverdomse dagen op een godverdomse bol*).

Genres

In de bibliografie van de Vlaamse literatuur worden alle genres vertegenwoordigd. Het is eigenlijk interessant, dat niet alleen de schone letteren worden ondersteund, maar ook anderen stijlen.

Er worden zowel boeken voor oudere kinderen (*Kadavergedaver*⁶² 2007, *Ik heet Kasper*⁶³ 1998) als voor de kleinere (drie boeken van Guido van Genechten) uitgegeven. Er zijn ook drie bloemlezingen van verhalen met Vlaamse thematiek gepubliceerd (*Vlaamse sprookjes*⁶⁴ 1997, *Dwalende schaatser*⁶⁵ 2005, *Verhalen en legenden uit Vlaanderen uit "het begin van de wereld"* 2003). Ik vermeldde al de detectiveverhalen (twee van Peter Aspe, twee van Bob Mendes) en de populaire literatuur (*De man zonder*

⁵⁷ In het Duits: *Deutscher Buchpreis*

⁵⁸ In het Duits: *Die Habenichtse*, In het Tsjechisch: *Necitové*

⁵⁹ In het Duits: *Die Mittagsfrau*

⁶⁰ In het Duits: *Du stirbst nicht*. In het Tsjechisch: *Neumřeš*

⁶¹ In het Duits: *Tauben fliegt auf*. In het Tsjechisch: *Holubi vzlétají*

⁶² In het Tsjechisch: *Kostlivení*

⁶³ In het Tsjechisch: *Já se jmenuju Kašpar*.

⁶⁴ In het Tsjechisch: *Vlámské pohádky*

⁶⁵ In het Tsjechisch: *Bludný bruslař*

uniform 1992, *Dali & I* 2008). In het Tsjechisch kan de lezer zelfs een prulboek lezen, *Limousine* (2003), vertaald uit het Engels.

De Vlaamse poëzie verschijnt meestal in fragmenten in de literaire tijdschriften, maar er komen ook Vlaamse vertegenwoordigers voor in de bloemlezing van hedendaagse dichters uit Nederland en Vlaanderen (er zijn eigenlijk meer Vlamingen dan Nederlanders). Hier zit ook een ingewikkelde inleiding bij over de ontwikkeling en situatie van de poëzie op deze gebieden (*Současní básníci z Nizozemska a Flander* 1999). De enige zelfstandige poëziebundels zijn: een keuze uit het werk van Germain Droogenbroodt (2000, vertaald uit het Engels en het Duits!) en verzameling van gedichten van Paul Ostaijen *Dans der Gnomen*⁶⁶, die bijna geen aandacht kreeg dankzij de slechte timing van de uitgave (kort na de Fluwelen Revolutie – in 1990).

Naar mijn mening is het niet nodig om uitsluitend schone letteren te vertalen, maar ik ben ervan overtuigd, dat de selectie van de overige genres van de Vlaamse literaire productie in het Tsjechisch niet representatief is. Het zou interessant zijn om leuke kinderboeken (misschien laureaten van een literatuurprijs?) of hedendaagse dichtbundels in het Tsjechisch te kunnen lezen. Ook voor zulke publicaties kunnen de uitgevers de zo nodige subsidies krijgen.

Invloed van de literaire fondsen

Zoals ik al in hoofdstuk 2 heb laten zien, is het systeem van ondersteuning van de literatuur in de Nederlandstalige landen heel ingewikkeld. Zowel Nederland als Vlaanderen erkennen het belang van het promoten van het nationale imago en belang via cultuur.

Sinds 1990 tot 2000/2001 houdt zich het *NLPVF* bezig met het propageren van Nederlandstalige literatuur in Tsjechië. Het fonds ondersteunt het uitgeven van een groot aantal boeken, zowel fictie als non-fictie als het publiceren van fragmenten in de literaire tijdschriften. En hoe veel auteurs zijn Vlamingen? Eigenlijk geen. In Tsjechië verscheen geen boek van een Vlaamse auteur met ondersteuning van het *NLPVF*. Er werd in deze periode alleen een werk met een relatie met Vlaanderen uitgegeven: de bloemlezing van sprookjes en verhalen *Dwalende schaatser*⁶⁷.

⁶⁶ In het Tsjechisch: *Dans der Gnomen*

⁶⁷ In het Tsjechisch: *Bludný bruslař*

Het is niet verwonderlijk dat Vlamingen een zelfstandig fonds wilden hebben. Het *VFL* is ontstond in de jaren 2000/2001, maar het duurde dan nog drie jaar voor het eerste boek met de subsidie van dit fonds in Tsjechië verscheen.

Het is maar bijzonder, dat ook zonder een systematische steun voor het jaar 2001 twee belangrijke publicaties van Vlaamse poëzie verschenen; *Dans de Gnomen*⁶⁸, verzameling van gedichten van Paul Ostajen vertaald door de Tsjechische dichter Ivan Wernisch (1990) en in een interessante grafische vormgeving en de bloemlezing *Hedendaagse dichters van Nederland en Vlaanderen*⁶⁹ (1999, zie p. 24) met een ingewikkelde uitleg over de ontwikkeling en hedendaagse positie van Nederlandstalige poëzie (29 pagina's), korte bibliografie (Tsjechische, Franse, Engelse, Duitse en Nederlandse bronnen) en dominantie van Vlaamse dichters (18/25). Het *VFL* richt zich in het heden meer op de belletrie en de Vlaamse poëzie is slechts in literaire tijdschriften gepubliceerd.

De duidelijk voorkeur voor de Nederlanders van het *NLPVF* is volgens mij de oorzaak van de lage kwaliteit van de Vlaamse literaire productie in het Tsjechisch tot het jaar 2004.

Daarentegen is het publiceren van de hedendaagse Vlaamse auteurs in de laatste jaren duidelijk veroorzaakt door de activiteit van het *VFL* en de succesvolle samenwerking van het *VFL*, de Tsjechische vertalers en de *VV in Praag*. We moeten hopen dat deze coöperatie nog een lange tijd blijft bestaan .

Op basis van de voorafgaande bevindingen probeer ik in de volgende passage de vragen uit de inleiding te beantwoorden.

⁶⁸ In het Tsjechisch: Tanec gnómů

⁶⁹ In het Tsjechisch: Současní básníci z Nizozemska a Flander

6 Conclusie

In dit hoofdstuk probeer ik op grond van de uitgevoerde analyses antwoorden te vinden op de hoofdvragen, die ik in de inleiding gesteld heb. Voortbouwend op de analyse van de bijlage en de opmerkingen van de vorige hoofdstukken ga ik nu mijn uitvindingen beknopt samenvatten en de vragen beantwoorden. Ik wil nogmaals benadrukken dat mijn scriptie geen aanspraak op volledigheid maakt. De hoofdvragen luiden als volgt:

- 1) Hoe ontwikkeld zich de Vlaamse literatuur aan de Tsjechische literaire scène?
 - a) Is het waar, dat de receptie van de Vlaamse literatuur in Tsjechië voor een lange tijd verwaarloosd was?
 - b) Wat waren de oorzaken van deze toestand?
 - c) Komen de romans niet met de plaatselijke smaak overeen? Is de Vlaamse literatuur van een lagere kwaliteit dan de Nederlandse?
 - d) Is het waar dat Olga Krijtová en haar studenten een tijdlang de voorkeur gaven aan Nederlandse auteurs?

- 2) Hoe ziet de hedendaagse situatie van Vlaamse literatuur in het Tsjechisch eruit?
 - a) Welke auteurs zijn vertaald door welke vertalers, uitgegeven door welke uitgeverijen?
 - b) Is er een zichtbare verbetering te bemerken?
 - c) Of wel, is er een duidelijk verband tussen de stichting van een onafhankelijk Vlaams Fonds voor de Letteren en de verandering van smaak van de vertalers?
 - d) Leiden deze wijzigingen tot een zichtbare toename van vertalingen in het Tsjechisch? Welke instituties en systemen beïnvloeden het Vlaams - Tsjechisch vertaalproces?
 - e) Beantwoordt het beeld van de Tsjechische vertalingen aan de situatie van de literatuur in Vlaanderen?

Om de bovenvermelde vragen te kunnen analyseren had ik de juiste informatie nodig. Er bestaat geen volledige bibliografie van de vertalingen van de Vlaamse literatuur in het Tsjechisch in de voornoemde periode, dus moet ik die eerst opstellen. Daarom heb ik de problematiek van de Vlaamse canon behandeld en de criteria voor de keuze van auteurs bepaald. Met behulp van deze criteria heb ik de bibliografie vervolgens samengesteld. Op basis van de gegevens van deze bibliografie heb ik een analyse uitgevoerd, en de resultaten daarvan zijn in het voorafgaande hoofdstuk beschreven. Hoewel ik zo mogelijk gedetailleerd en

zorgvuldig wilde werken, is het hoogstwaarschijnlijk mogelijk, dat de bibliografie niet compleet samengesteld is.

1) Hoe ontwikkeld zich de Vlaamse literatuur aan de Tsjechische literaire scène?

- a) Is het waar, dat de receptie van de Vlaamse literatuur in Tsjechië voor een lange tijd verwaarloosd was?
- b) Wat waren de oorzaken van deze toestand?
- c) Komen de romans niet met de plaatselijke smaak overeen? Is de Vlaamse literatuur van een lagere kwaliteit dan de Nederlandse?
- d) Is het waar dat Olga Krijtová en haar studenten een tijdlang de voorkeur gaven aan Nederlandse auteurs?

De Vlaamse literatuur was op de Tsjechische literaire scene vrij regelmatig aanwezig (behalve de pauze 1993–1996), maar er bestaat geen systeem in het uitgeven. De publicaties verschenen dankzij de activiteit van vertaalsters of volstrekt willekeurig. Pas sinds het jaar 2004 is er een merkbare tendentie te zien van het uitgeven van hedendaagse Vlaamse auteurs.

Zoals ik boven vermeld heb, de Vlaamse literatuur werd in Tsjechië wel regelmatig uitgegeven. Wat het aantal van publicaties betreft, aangezien de schaal, was ze dus niet verwaarloosd. Maar vanuit het gezichtspunt van kwaliteit trok Vlaamse productie heel weinig aandacht.

Ik ben tot conclusie gekomen, dat de essentiële redenen voor de toenmalige toestand was de ontbrekende ondersteuning van het literaire fonds (NLPVF) samen met andere factoren die ik verder zal handelen.

Tot het jaar 1945 werd de Vlaamse literatuur in Tsjechië populair vanwege de nationalistische en regionale thema's. Dat is vandaag natuurlijk niet geldig, maar toch heb ik uit de reacties van lezerspubliek de conclusie getrokken, dat de Vlaamse literatuur Tsjechen niet vreemd is. Nog is de Vlaamse literatuur van lagere kwaliteit dan de Nederlandse, aangezien dat Vlamingen de laatste tijd regelmatig zowel de Nederlandse als de Europese literatuurprijzen krijgen.

Engelbrecht toont in de passage 'Het probleem van de Vlaamse literatuur' in zijn bijdrage 'Gouden sporen, kapitein Bontekoe ,blauwe maandagen'(2005: 236) aan, dat de meerderheid van de actieve vertaalsters uit het Nederlands uit de Praagse neerlandistiek afkomstig zijn en dus als studenten van Olga Krijtová, naar haar voorbeeld, de voorkeur geven aan de Nederlandse literatuur. Ik heb in de

bibliografie laten zien, dat de bekende vertaalsters zich voor het eerst sinds het jaar 2004 met de Vlaamse schrijvers bezighouden. Deze kwestie is maar nauw verbonden met de problematiek van literaire ondersteuning en het kan niet vastgesteld worden, dat uitsluitend de personale preferenties van een invloedrijke vertaalster en haar studenten de productie van Vlaamse literatuur beïnvloedde.

2) Hoe ziet de hedendaagse situatie van Vlaamse literatuur in het Tsjechisch eruit?

- a) Welke auteurs zijn vertaald door welke vertalers, uitgegeven door welke uitgeverijen?
- b) Is er een zichtbare verbetering te bemerken?
- c) Of wel, is er een duidelijk verband tussen de stichting van een onafhankelijk Vlaams Fonds voor de Letteren en de verandering van smaak van de vertalers?
- d) Leiden deze wijzigingen tot een zichtbare toename van vertalingen in het Tsjechisch?
- e) Welke instituties en systemen beïnvloeden het Vlaams – Tsjechisch vertaalproces?
- f) Beantwoordt het beeld van de Tsjechische vertalingen aan de situatie van de literatuur in Vlaanderen?

Uit de analyses blijkt, dat de Vlaamse literatuur in Tsjechië in de laatste jaren herleeft. Sinds het jaar 2004 verschijnen in Tsjechië regelmatig hedendaagse Vlaamse auteurs en hun werken worden systematisch geïntroduceerd tijdens verschillende literaire evenementen. Het valt op het eerste gezicht op, dat de bewering van Veronika ter Harmsel Havlíková (2012: 250–253) passend is: “In de laatste jaren beleeft de Vlaamse literatuur in de Tsjechische republiek een echte opbloei.”

In mijn scriptie komen namelijk twee opvallende tendenties naar voren. Ten eerste blijkt uit de analyse, dat ook beginnende vertalers zich in de Vlaamse literatuur interesseren. Ten tweede beginnen de uitgevers hun aandacht op Vlaamse auteurs herhaaldelijk te vestigen.

Met het oog op de zichtbare verbetering stel ik vast, dat de hedendaagse situatie van Vlaamse literatuur veel beter is dan tien jaar geleden, vooral wat de kwaliteitsniveau betreft.

Het valt op eerste gezicht op, dat VFL de meest belangrijke instelling is, die het publiceren van Vlaamse literatuur Tsjechië aanmoedigt. Eerst na het ontstaan van het VFL werd in Tsjechië Vlaamse literatuur met ondersteuning van een literair fonds uitgegeven. Tijdens het bestaan van een gemeenschappelijk fonds, het NLPVF, is er in Tsjechië geen enkel boek van een Vlaamse auteur verschenen.

De bekende vertaalsters schenken hun aandacht sinds het jaar 2004 aan de Vlaamse literatuur en ik zie daar een duidelijke verbinding. De bekende vertaalsters hebben zich vanwege de invloeden tijdens hun studie op de Nederlandstalige literatuur gericht en het editoriale beleid van het NLPVF stimuleerde hen niet tot belangstelling voor de Vlaamse literatuur. Het ontstaan van het VFL veranderde de situatie. Na 2000 werden in Tsjechië meerdere boeken met de subsidie van het VFL vertaald.

In de hoofdstuk 4 laat ik zien, dat de activiteit van het VFL en daarmee ook van de Tsjechische vertaalsters en uitgeverijen tot een toename aan het aantal van publicaties en hun kwaliteit leidde. Bijna regelmatig verscheen er sinds het jaar 2004 minstens één hedendaagse Vlaamse auteur, Vlaamse literatuur verscheen in literaire tijdschriften. Behalve het VFL houdt zich met de Vlaamse literatuur ook de VV in Praag en de vergadering NE–BE bezig.

De opbloei van de Vlaamse literatuur in Tsjechië hangt samen met twee factoren. In eerste instantie is de opbloei veroorzaakt door de regelmatige steun van het uitgeven van de Vlaamse literatuur, in tweede instantie door de doorbraak van een heel sterke generatie van schrijvers.

Veronika ter Harmsel Havlíková (2012: 250–253) ben tot dezelfde conclusie gekomen: “Het [opbloei van de Vlaamse literatuur in Tsjechië] hangt enerzijds samen met de systematische steun van het uitgeven van de Vlaamse literatuur, anderzijds met de doorbraak van een heel sterke generatie van schrijvers. Deze generatie heeft Arjen Fortuin in zijn artikel in Knack op 21 januari 2006 beschreven. De leden van deze generatie zijn volgens Fortuin Erwin Mortier, Stefan Brijs, Peter Terrin, Jan Van Loy, Annelies Verbeke, Paul Verhaegen, Dimitri Verhulst, Yves Petry, Jeroen Theunissen, Saskia De Coster, Tom Naegels en David Nolens. De meeste Vlaamse auteurs die op de Tsjechische boekenmarkt verschijnen, horen bij deze nieuwe generatie van Vlaamse schrijvers (Mortier, Terrin, Verbeke, Verhulst, De Coster) en ik denk dat samen met het promoten van Vlaamse literatuur in de literaire tijdschriften geven ze een plastiek beeld van hedendaagse Vlaamse literatuur. Hopelijk komen de overige schrijvers er in de volgende jaren bij.

Ik geloof dat met de aanhoudende ondersteuning van het VFL en andere instellingen zal zich de situatie van Vlaamse literatuur in Tsjechië steeds verbeteren, op voorwaarde dat de literaire productie in Vlaanderen op hetzelfde kwaliteitsniveau blijft.

De kwestie van literaire fondsen en de systematische ondersteuning van literaire productie in de Nederlandstalige gebieden, zowel als de problematiek van de Vlaamse canon, vind ik een heel interessant thema, maar vanwege de omvang van deze bachelor scriptie is het absoluut niet mogelijk het dieper te analyseren. Het zou volgens mij een interessant onderwerp kunnen zijn voor andere studies die grondiger zijn dan een bachelor scriptie.

7 Bronvermelding

Barnard, B., & Wispelaere, P. (2002). *Het land van de mosselelers: 150 jaar Vlaamse vertelkunst*. (656 p.) Amsterdam: Contact

Engelbrecht, W. (2011). Een strijder tegen het onrecht.: De receptie van Multatuli in Tsjechië en Slowakije. (2011). *Over Multatuli*(66), pp. 2-41.

Engelbrecht, W. (2011). Hendrik Conscience,: de man die de Tsjechen Nederlandse literatuur leerde lezen. In: Hrnčířová, Z., Krol, E., Mercks, K., Pekelder, J., & Ultzen, J. *Praagse Perspectieven 7: Handelingen van het colloquium van de sectie Nederlands van de Karlsuniversiteit te Praag op donderdag 24 en vrijdag 25 maart 2011*. (83–107). Praha: Universitaire pers.

Engelbrecht, W. (2005). Zlaté ostruhy, kapitán Bontekoe, modré pondělky: K obrazu nizozemské literatury v Čechách. In: *Český překlad II (1945-2004): Sborník příspěvků z kolokvia, které se konalo v Ústavu translatologie FF UK v rámci výzkumného záměru Základy moderního světa v zrcadle literatury a filozofie (MSM 0021620824) v Praze 8. dubna 2005*. (227–245). V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

Fortuin, A. (2001). De Belgen zijn beter. *Nrc.nl>archieff*. Beschikbaar op: http://vorige.nrc.nl/kunst/article1650542.ece/De_Belgen_zijn_beter

Geeraerts, D. (2001). Een zondagspak?: Het Nederlands in Vlaanderen: gedrag, beleid, attitudes. *Ons Erfdeel*, 44, 337–344. Beschikbaar op: http://www.dbnl.org/tekst/_ons003200101_01/_ons003200101_01_0089.php

Harmsel Havlíková, V. ter (2012). Vlámská literatura na vzestupu. *PROSTOR 95 – 96: společensko-kulturní revue*, XXX.(3.a 4.), 250–253.

Host: měsíčník pro literaturu a čtenáře. (2011). XXVII(3). Beschikbaar op: <http://www.casopis.hostbrno.cz/cs/archiv/2011/3-2011/jak-byla-vynalezena-vlamska-literatura>

Leijnse, E. (2012). Territoriumdrift? Provincialisme?: De rafelranden van de Vlaamse canon. In: Hrnčířová, Z., Krol, E., Jan, P., & Gielen, A. *Praagse Perspectieven 8: Handelingen van het colloquium van de sectie Nederlands van de Karlsuniversiteit te Praag op donderdag 22 en vrijdag 23 maart 2012*. (9–25). Praag: Universitaire pers.

Literární noviny. (1999). 10(20).

Nachtigalová, A. (2011). *Tussentaal: positie, kenmerken en gebruik door leerkrachten middelbare school* (Masters thesis). Masarykova univerzita, Filozofická fakulta., Brno. Beschikbaar op: http://is.muni.cz/th/178481/ff_m/diplomova_prace.pdf

Nováková, E. (2013). *Het promoten van de Nederlandstalige literatuur in de Tsjechische Republiek na 1989* (Bachelors thesis). Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Katedra nederlandistiky, Olomouc. Beschikbaar op: <http://theses.cz/id/aae0yf>

Pellarová, J. (1999). Belgický labyrint. *Literární noviny*, 10(20), 5–6.

Plav: měsíčník pro světovou literaturu. (2007). III(7–8). Beschikbaar op: <http://svetovka.cz/archiv/2007/07-2007.htm>

Plav: měsíčník pro světovou literaturu. (2009). V(3). Beschikbaar op: <http://www.svetovka.cz/archiv/2009/03-2009.htm>

Smolka Fruhwirtová, L. (2011). *Recepce nizozemské literatury v českém literárním kontextu let 1945–2010* (Doctoral dissertation). Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra nederlandistiky, Olomouc. Beschikbaar op: <http://theses.cz/id/85bf7g/>

Šedová, K. (2011). *Het propageren van de Tsjechische cultuur in Nederland en van de Nederlandse en Vlaamse in Tsjechië* (Master's thesis). Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Katedra nederlandistiky, Olomouc. Beschikbaar op: <http://theses.cz/id/3p8v56/>

Van Bastelaere, D., Jans, E., & Peeters, P. (2008). *Hotel New Flandres: 60 jaar Vlaamse poëzie 1945-2005*. Gent: PoëzieCentrum Vzw.

Krijtová, O., Pellar, R., & Schürová, P. (1994). *Bibliografie překladů z nizozemštiny do češtiny a slovenštiny od roku 1890 do roku 1993: Bibliografie van vertalingen uit het Nederlands in het Tsjechisch en Slowaaks vanaf 1890 tot 1993*. (Vyd. 1., 68 s.) Praha: JTP - Jednota tlumočnicků a překladatelů.

Nováková, M. (2007). Bibliografie k tématu. *Plav: měsíčník pro světovou literaturu*, III.(7–8), 90–92.

Nováková, M. (2009). Výběrová bibliografie překladů vlámských autorů. *Plav: Měsíčník pro světovou literaturu*, V.(3), 41–43.

Internet bronnen

Ako.literatuurprijs. (n.d.) Beschikbaar op: <http://www.akoliteratuurprijs.nl/index/>. [2013-06-19]

Boek.be. (©2011). *Gouden Boekenuil 2013*. Beschikbaar op: <http://www.goudenboekenuil.be>. [2013-05-30]

DATABÁZE ČESKÉHO UMĚLECKÉHO PŘEKLADU PO ROCE 1945: NIZOZEMSKÁ A VLÁMSKÁ LITERATURA PŘEKLADY. Beschikbaar op: http://www.obecprekladatel.cz/_ftp/DUP/ZZPREKLADY/totalnizozemstina.htm. [2013-07-05]

De top-50 van de Vlaamse literatuur. *Knack.be: KnackFokus.be* [online]. Beschikbaar op: <http://focus.knack.be/entertainment/cultuur/de-top-50-van-de-vlaamse-literatuur/article-1194681885122.htm>. [2013-07-06]

De standaardisering van het Nederlands in België. (© 2012). Beschikbaar op: http://neon.niederlandistik.fu-berlin.de/nl/nedling/taalgeschiedenis/standaardisering_belgie/. [2013-07-02]

Expertiecentrum Literair Vertalen. (2000-2013). Beschikbaar op: <http://literairvertalen.org>. [2013-07-06]

ILiteratura. (n.d.) Beschikbaar op: <http://www.iliteratura.cz>. [2013-05-19]

Ons Erfdeel. (© 2013). *Ons Erfdeel*. Beschikbaar op: <http://www.onserfdeel.be/nl>. [2013-05-19]

Prijs der Nederlandse Letteren. (2000-2013). Beschikbaar op: <http://prijsderletteren.org>. [2013-05-31]

Překlady z nizozemštiny do češtiny. (©2009). *NE-BE: Společnost pro nizozemskou a vlámskou literaturu* [online]. Beschikbaar op: http://www.ne-be.cz/doc/Preklady_z_NL_do_CJ.pdf. [2013-05-19]

Standaardtaal in België. Beschikbaar op: <http://taaladvies.net/taal/advies/popup.php?id=114>
Wat is standaardtaal? (algemeen). (2000–2012). Beschikbaar op:
<http://taaladvies.net/taal/advies/tekst/85>. [2013-06-28]

Van Bork, G., Delabastita, D., Van Gorp, H., Verkruijsse, P., & Vis, G. (©2012). *Algemeen letterkundig lexicon*. dbnl. Beschikbaar op: http://www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/. [2013-06-26]

Van Stipriaan, R. *De Nederlandse klassieken anno 2002: een enquête naar de canon onder de leden van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde*. Beschikbaar op:
http://www.dbnl.org/letterkunde/enquete/enquete_dbnlmnl_21062002.htm. [2013-07-06]

Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie: Verdrag tussen het Koninkrijk België en het Koninkrijk der Nederlanden inzake de Nederlandse Taalunie, ondertekend te Brussel op 9 september 1980. (2012–2013). Beschikbaar op: <http://taalunie.org/verdrag-inzake-nederlandse-taalunie>. [2013-07-02]

Vertalingen database. Beschikbaar op:
<http://www.letterenfonds.nl/vertalingendb/resultaat.php?naam=&otitel=&uitgever=&genre=&taal=16&vertaler=&jaarvan=1990&jaartot=2012&alletitels=0&nrows=100&lang=>. [2013-05-26]

Vlaams Fonds voor de Letteren. (n.d.) Beschikbaar op: <http://www.fondsvoordeletteren.be>. [2013-07-09].

Vlaamse literatuur. (2001-). *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. Beschikbaar op: http://nl.wikipedia.org/wiki/Vlaamse_literatuur. [2013-06-21]

(©2009). VlaamseTaal.be. Beschikbaar op: <http://www.vlaamsetaal.be>. [2013-05-18]

Vlámsko v České republice: Zastoupení vlámské vlády. (n.d.) Beschikbaar op:
<http://www.flanders.cz/index.php>. [2013-05-19]

Wie we zijn: Drie landen, één taal. (2012–2013). Beschikbaar op:
<http://taalunie.org/organisatie/wat-is-de-taalunie>. [2013-06-26]